

Rotte appels of een rotte appelboom?

Millennials met een Sub-Saharaanse achtergrond en de politie in België:
een intersectioneel ervaringsonderzoek

Masterproef neergelegd tot het behalen van
de graad van Master in Gender en Diversiteit
door (01705223) Moens Anthony

Academiejaar 2021-2022

Naam en studentnummer: Anthony Moens (01705223)

Promotor: Michael Meeuwis

Co-promotor: Carine Plancke

Klassieke masterproef - aantal woorden: 24 082

Deze masterproef is een examendocument dat niet werd gecorrigeerd voor eventueel vastgestelde fouten. In publicaties mag naar dit werk worden gerefereerd, mits schriftelijke toelating van de promotoren die met naam op de titelpagina zijn vermeld.

Abstract

Onder meer onder impuls van de Black Lives Matter-beweging heeft de samenleving meer aandacht voor politiegeweld. Enkel de meest extreme zaken, waarbij een burger overlijdt, komen echter aan het licht, mede door een gebrek aan transparantie vanuit politiediensten. Discriminatie door politieagenten, zeker verbale en meer verdoken vormen, krijgt enkel aandacht van een veel kleinere groep, deels omdat een deel van de samenleving simpelweg niet op de hoogte is. Daarnaast is er - zeker in België - nog veel te weinig ervaringsonderzoek gedaan naar de beleving van politiecontact bij etnische minderheden. In dit onderzoek tracht ik hiaten in de kennis rond dit onderwerp deels te dichten. Dit deed ik aan de hand van kwalitatieve interviews, waarbij ik me specifiek richtte op Belgische millennials met een Sub-Saharaanse achtergrond. De onderzoeksresultaten werden intersectioneel bekeken: verschillen ervaringen met politie en de beleving ervan afhankelijk van individuele persoonskenmerken, naast etniciteit?

Keywords: kwalitatief ervaringsonderzoek, intersectionaliteit, politie, België, racisme

Voorwoord

Deze masterproef heeft me meer dan 10 maanden lang bloed, zweet en tranen gekost. Ik ben dan ook trots op mezelf dat ik het tot een goed einde heb gebracht, maar ik had dit niet kunnen doen zonder de hulp van een aantal personen, die ik dan ook vanuit de grond van mijn hart wil bedanken.

Allereerst wil ik natuurlijk mijn respondenten bedanken. Zonder hen was er helemaal geen onderzoek geweest. Ik beschouw hun tijd en moeite absoluut niet als vanzelfsprekend; het onderwerp van deze thesis is niet altijd even makkelijk om over te praten met een onbekende, en ik apprecieer de bijdrage van elke respondent dan ook enorm.

Verder wil ik mijn promotor en co-promotor, Michael Meeuwis en Carine Plancke, bedanken. Ik heb enorm veel gehad aan hun feedback en hun positieve commentaren op mijn voortgang, die mij de motivatie gaven om dit werk tot een goed einde te brengen. Ook wil ik mijn geweldige mama bedanken, die uren heeft gespendeerd aan het lezen van deze masterproef. Ten slotte, bedankt aan al mijn vrienden, die mijn geklaag met veel plezier hebben aangehoord en doorheen het hele jaar hun best hebben gedaan om mijn stress weg te nemen. In het bijzonder wil ik Femke bedanken, die met de blik van een onderzoeker naar deze masterproef heeft gekeken, en ook een grote bijdrage heeft geleverd aan de lay-out.

INHOUDSTAFEL

Abstract	2
Voorwoord	3
1. Inleiding	5
1.1. Doelstelling, probleemstelling en relevantie	7
1.2. Methodologie en dataverzameling	8
1.3. Positionaliteit	11
2. <i>State of the art</i> : wetenschappelijk onderzoek naar opinies over en ervaringen met de politie in België en actuele illustraties	14
2.1. (On)veiligheidsgevoelens en vertrouwen in politie	14
2.2. Positieve impact politieaanwezigheid	16
2.3. Gebreken in het functioneren van politie	17
2.4. Geweld door politie: actuele voorbeelden	18
2.5. Alternatieven voor politie	20
3. Theoretische achtergrond: centrale begrippen en concepten	24
3.1. Intersectionaliteit	24
3.2. Centrale identiteitsaspecten: “millennials” en “Sub-Sahara-Afrika”	25
3.3. De begrippen “tweede generatie” en “hyphenated identity”	26
3.4. De begrippen “ras” en “etniciteit”	27
3.5. Discriminatie en racisme	28
3.5.1. <i>Colorism</i>	28
3.5.2. Discriminatie, ethnocentrisme en xenofobie	29
3.5.3. Racisme	31
3.5.4. <i>Microaggressions</i>	32
3.5.5. Expliciet en impliciet racisme	34
3.5.6. <i>Tokenism</i>	36
4. Onderzoekresultaten	37
4.1. Definitie discriminatie en racisme	37
4.2. Zelfidentificatie en migratieachtergrond	38
4.3. Ervaringen tijdens het opgroeien in België	41
4.4. Hechtingsstijlen en sociaal netwerk	46
4.5. Mening over en ervaringen met politie	49
4.6. (On)veiligheidsgevoelens	51
4.7. Impact ervaring en invloed op mening over politie	54
4.8. Verschillen in ervaring intersectioneel bekeken	55
4.9. Alternatieven	59
5. Discussie en conclusie	63
6. Beperkingen en sterktes van het onderzoek	66
7. Bibliografie	68
8. Bijlagen	74
8.1. Vragen interview	74
8.2. Codeboom	77
8.3. Achtergrondkenmerken respondenten	78

1. Inleiding

In het geval van racistische politie wordt wel eens gesproken van ‘rotte appels’. Volgens ons is er echter al jarenlang een probleem met de appelboom, of zelfs met de boomgaard waarin die groeit. - Liga voor Mensenrechten (Apache, 2021)

Politiesystemen in verschillende landen worden meer en meer bekritiseerd door het publiek. Dit werd in 2020 en 2021 onder meer duidelijk door de vele Black Lives Matter-betogingen die gevoerd werden na de dood van George Floyd in de Verenigde Staten. George Floyd was een zwarte man die in mei 2020 onnodig hard werd aangepakt door de politie: hij overleed nadat een politieman, Derek Chauvin, minutenlang zijn knie op Floyds nek had gedrukt. De zaak bracht over de hele wereld, en dus ook in België, protest teweeg. De VS kennen nog vele andere gelijkaardige zaken, waarin zwarte mensen met disproportioneel politiegeweld te maken kregen en werden gedood (De Morgen, 2021a). Jammer genoeg is dit niet enkel een Amerikaans fenomeen: ook België kent dergelijke voorvallen. Een daarvan is de dood van de 23-jarige Ibrahima Barrie, een zwarte man die begin 2021 stierf na een politiecontrole. De verklaringen van de politie en de nabestaanden van de jongen lopen uiteen: de politie beweerde dat Ibrahima op de vlucht sloeg tijdens een controle, terwijl zijn familie getuigde dat hij opgepakt werd omdat hij de controle aan het filmen was (Het Nieuwsblad, 2021). Er heerst nog onduidelijkheid over de betrokkenheid van de politie bij de dood van de jongeman, maar er zijn ook andere gevallen bekend van disproportioneel geweld en/of racisme door de Belgische politie. De zaak-Chovanec bijvoorbeeld was in 2020 en 2021 alomtegenwoordig in het nieuws. Een recent rapport van experts beweert dan wel dat de man overleed aan verwondingen die hij zichzelf toebracht, beelden maakten duidelijk dat de politie Chovanec hardhandig aanpakte (De Standaard, 2021). Een minstens even groot probleem is echter de vertraging waarmee het politieoptreden opgemerkt werd: pas 3 jaar na de feiten kreeg de zaak aandacht. Comité P¹ stelde in een eerste rapport vragen bij de acties van de luchthavenpolitie zelf, maar gaf in een tweede rapport aan dat er voornamelijk tekortkomingen zijn wat betreft de beschikbaarheid van informatie op de verschillende niveaus (Baert, 2021). Leden van de luchtvaartpolitie waren op de hoogte van wat er zich had afgespeeld, en hadden zelfs de beelden gezien. Toch bracht niemand de politietop op de hoogte; ze zag de beelden samen met de rest van het land (Decré, 2020). Naast de vertraging noemde Comité P het gebrek aan een integriteitsbeleid (Baert, 2021).

---

¹ Het Vast Comité van Toezicht op de Politiediensten (Comité P) is een externe en dus onafhankelijke instantie, die toezicht houdt op de werking van de politie-, inspectie- en handhavingsdiensten. Het is een controleorgaan van de wetgevende macht (Comité P, z.d.).

Al dan niet dodelijke gevallen van discriminatie en racistisch geweld door de politie zijn niet meer weg te denken uit het nieuws en publieke discussies, ook niet in België. Youssef Kobo, oprichter van een programma voor benadeelde jongeren, stelt zelfs dat Brussel, zoals andere multiculturele steden, te kampen heeft met een probleem van politiegeweld. Dit leidt tot een diepgeworteld wantrouwen tegenover de politie bij niet-witte personen, door hun ervaring dat ze gediscrimineerd worden op basis van hun huidskleur. Daarbij komen nog de *microaggressions (infra)*, waardoor ze het gevoel krijgen niet serieus genomen te worden. Dit gevoel van machteloosheid gecombineerd met een ongelijke behandeling leidt tot een zekere vijandigheid tegenover de politie, waardoor een vicieuze cirkel ontstaat (Kobo, 2021). Het CERD, de VN-commissie die zich bezighoudt met racismebestrijding, gaf tevens kritiek op racistisch politiegeweld in België, onder andere tijdens anti-racismebetogingen. Volgens het CERD maken politieagenten zich schuldig aan etnisch profileren en racistische beledigingen. Als maatregelen stelt de commissie voor dat er sneller en beter onderzoek komt naar racistische incidenten, dat de politie meer divers wordt en dat er een verbod komt op etnisch profileren (Heymans, 2021).

Vaak halen enkel de extreme zaken met betrekking tot wangedrag door de politie de media. Daarnaast toont onder andere de zaak-Chovanec aan dat vele gevallen niet of laattijdig gerapporteerd worden; het zogenaamde *dark number* blijft een probleem. Ten slotte is er het gebrek aan aandacht voor Afrikaanse stemmen. Zoals Youssef Kobo schrijft: “For over four decades, young men with North African and sub-Saharan African roots have been complaining about ethnic profiling, harassment and violence by police forces - a reality that most political actors and pundits have willingly ignored for years” (Kobo, 2021, par. 16). Om deze redenen doe ik in deze masterproef onderzoek naar ervaringen die Belgen met een Sub-Saharaanse achtergrond hebben met de politie.

Veiligheidszorg betreft volgens het Centraal Bureau voor de Statistiek het aanbod en gebruik van goederen en diensten die enerzijds tot doel hebben criminaliteit, overlast en verloedering te voorkomen, te bestraffen of de schade ervan te beperken, en anderzijds om onveiligheidsgevoelens weg te nemen (CBS, 2019). De veiligheidszorg bestaat dus strikt genomen ook uit diensten zoals de brandweer, medische diensten en de Civiele Bescherming. Deze instanties worden echter vaak buiten beschouwing gelaten wanneer men spreekt over veiligheidszorg; het begrip wordt voornamelijk opgesplitst in private en publieke veiligheidszorg - dus private beveiligingsbedrijven en de politie (Schmidt, Prins & Devroe, 2014). Ik heb ervoor gekozen om me enkel toe te spitsen op de politieinstanties, in België de lokale en de federale politie, waarop het Comité P toezicht houdt. Het doel van

de geïntegreerde politie is bij te dragen tot de veiligheid en levenskwaliteit van de bevolking (Vlaanderen, z.d.). In dit werk wordt onderzocht of ze ook effectief deze taak volbrengt.

De centrale vraag luidt: “Wat zijn de ervaringen van Vlaamse millennials van Sub-Saharaanse origine met politiecontact?” De ervaringen kunnen extreme vormen van geweld beslaan, maar deze studie kan ook minder extreme zaken van discriminatie, etnisch profileren en dergelijke aan het licht brengen die anders niet bekend en/of onderzocht zouden worden. Ik heb er voor gekozen om de woorden “discriminatie” en “racisme” niet in de vraag op te nemen om twee aan elkaar gelieerde redenen. Ten eerste kan ik niet concluderen dat er sprake is van racisme bij het merendeel van de respondenten. Niet iedereen had racisme door de politie meegemaakt en ook niet iedereen noemde racisme als de reden voor eventuele negatieve ervaringen met politieagenten. Ten tweede wilde ik de hoofdvraag zo neutraal mogelijk houden, waardoor respondenten zo min mogelijk beïnvloed werden wanneer ze deze en andere vragen voorgelegd kregen.

1.1. Doelstelling, probleemstelling en relevantie

In deze masterproef wordt het emisch perspectief beschreven. De focus ligt met andere woorden op de ervaringen van de respondenten zelf - Belgische millennials met een Sub-Saharaanse achtergrond. Dit is meteen ook de doelstelling van het onderzoek: in kaart brengen hoe de respondenten racisme *zelf* definiëren, begrijpen en ervaren. Er bestaat dan wel meer en meer literatuur over racisme, meer bepaald bij de politie, maar indien we verandering teweeg willen brengen, moeten de individuen en groepen die rechtstreeks met discriminatie te maken krijgen, betrokken worden. De kwalitatieve interviews die ik heb afgenomen bieden inzicht in wat de mogelijke korte- en langetermijneffecten van dit soort negatieve ervaringen zijn, evenals in meningen over wat beter kan, en welke veranderingen nodig zijn om het probleem van racisme binnen de veiligheidsdiensten in België aan te pakken. De vraag rijst of de kwestie op te lossen valt. Eventueel racisme binnen de politie wijst namelijk op een groter, structureel probleem. Betekent dit dat we van onderaf moeten beginnen? Of moet het hele systeem hervormd worden? Kan het systeem wel nog blijven bestaan? Hoewel het een onmogelijke opdracht zou zijn om op deze vragen een antwoord te geven in deze beperkte masterproef, kan inzicht in de impact van racisme binnen de diensten die verantwoordelijk zijn voor de bescherming van de maatschappij, duidelijk maken dat het beter kan én moet. Hierin ligt de wetenschappelijke én maatschappelijke relevantie van deze thesis: dit soort onderzoek is nodig om 1. verder wetenschappelijk onderzoek binnen dit (evenzeer maatschappelijk relevant) thema mogelijk

te maken en 2. een impuls te geven aan beleidsmakers om bredere en diepere veranderingen te bewerkstelligen.

Het onderwerp van deze thesis is in het kader van de tweede bovenvermelde reden tevens van maatschappelijk belang, mede door recente gebeurtenissen (*supra*) waaruit bleek dat het Belgische politiesysteem met verscheidene tekortkomingen kampt. Een daarvan is het gebrek aan transparantie: ons land heeft bijvoorbeeld geen duidelijke cijfers rond politiegeweld en racisme. Een verklaring hiervoor is dat politiemensen dergelijke gevallen niet altijd aangeven, om welke reden dan ook. De Algemene Inspectie van de politie² pleit daarom voor een publieke databank, waarin de cijfers met betrekking tot geweld door, maar ook tegen politie gerapporteerd worden. Een tweede probleem is dat aspiranten én ervaren politiemensen niet genoeg verantwoordelijk worden gehouden, waardoor bepaalde agenten ongepast gedrag kunnen blijven vertonen. Eveneens opvallend is dat slechts zestien politiediensten over een integriteitsplan beschikken. Dit gebrek aan initiatieven brengt onder andere met zich mee dat er amper wordt ingegaan tegen etnisch profileren (Bové, 2021).

Ten slotte is ervaringsonderzoek bij Belgen van kleur over politiecontact schaars, zoals ook Vanassche & Verhage (2015) aangeven in hun werk. Het merendeel van de studies over dit onderwerp gebeuren aan de hand van surveys, waardoor de ervaring niet diepgaand in kaart wordt gebracht. Vanassche & Verhage (2015), die de percepties van jongeren uit etnische minderheden onderzochten met betrekking tot politieoptreden in het uitgaansleven, zijn eerder een uitzondering. Dit illustreert dat dit onderzoek een vernieuwend aspect inhoudt, niet in de laatste plaats omdat *racial profiling* door de politie nog steeds regelmatig voorkomt (Vanassche & Verhage, 2015).

1.2. Methodologie en dataverzameling

In de onderzoeksvragen en het beantwoorden ervan, staat zoals reeds vermeld het emisch perspectief centraal. Dit houdt in dat de focus ligt op de respondenten en hun realiteit, evenals hun individuele beleving, interpretaties en opvattingen (Morey & Luthans, 1984). Volgens Pike's definitie (1954) is emisch onderzoek geïnteresseerd in de perspectieven van een bepaalde cultuur of groep en hun specificiteiten, en niet in de onderzoeker. Inzicht in een cultureel verhaal - in dit geval ervaringen met racisme - en hoe dit van binnenuit beleefd wordt, is de doelstelling (Pike, 1954). Er moet echter rekening worden gehouden met eventuele verschillen tussen de cultuur van de onderzoeker, die aan

---

² De Algemene Inspectie van de politie is, net zoals het Comité P, een onafhankelijke instantie die ernaar streeft de werking en organisatie van de federale en lokale politie te optimaliseren. Ze is een controleorgaan van de uitvoerende macht (Algemene Inspectie van de Federale Politie en van de Lokale Politie, z.d.).

de etische kant staat, en die van degene die onderzocht wordt, wat ik ook in mijn onderzoek in acht heb genomen. Aangezien ik op zoek ging naar personen die opgegroeid en gesocialiseerd zijn in België, was het cultuurverschil tussen mezelf en de groep waarnaar ik onderzoek deed, niet enorm. Het laatste kenmerk van emisch onderzoek is echter cruciaal. Het zijn niet de cultuur en structuur die inherent emisch zijn, maar wel de diverse emische standpunten van en betekenisgeving door individuele leden van de cultuur en structuur (Beals, Kidman & Funaki, 2020). Daarom mag ik de achtergrond van de individuele respondenten niet uit het oog verliezen; ieder individu had in meer of mindere mate een andere achtergrond en andere overtuigingen dan ik, maar ook onderlinge verschillen *binnen* de groep van respondenten diende ik in acht te nemen. De specifieke Afrikaanse cultuur van hun land van herkomst maakte deel uit van de opvoeding van de meeste respondenten. Hierdoor hadden sommigen op bepaalde zaken inderdaad een andere visie dan ik, wat benadrukt hoe belangrijk het is dat ik zo onafhankelijk mogelijk bleef en mijn mening zo min mogelijk deed doorschemeren in de interviews. Wel wil ik benadrukken dat een verschil in mening niet per se gerelateerd is aan de cultuur, maar louter te maken heeft met het feit dat we allen individuen zijn met onze eigen overtuigingen.

De heersende opvatting onder academici is dat kwalitatief onderzoek het meest geschikt is voor het begrijpen van een emisch perspectief (Morey & Luthans, 1984). Daarom werden kwalitatieve diepte-interviews afgenomen worden om te trachten een antwoord te formuleren op de centrale onderzoeksvraag en deelvragen. Om de interviews op degelijke wijze te kunnen afnemen, was voorbereidend empirisch onderzoek van belang. Dit bestond uit drie hoofdzaken: het opstellen van de interviewvragen, het bepalen van de steekproefcriteria, en de steekproeftrekking (Mortelmans, 2016). De interviewvragen bieden een antwoord op de centrale vraag, namelijk in welke mate de doelgroep reeds in contact is gekomen met politie en hoe individuen, afhankelijk van hun individuele kenmerken, die interacties zelf ervaren hebben. De vragen zijn opgedeeld in een aantal categorieën, namelijk:

- 1) Achtergrondkenmerken: deze zijn noodzakelijk voor een intersectionele analyse
- 2) De migratieachtergrond van de relevante generatie voor de respondenten of van de respondenten zelf: dit deel is relevant om de hechtingsstijl na te gaan, evenals de zelfidentificatie van individuen
- 3) Algemene ervaringen in België: inzicht in ervaringen in België die niet gerelateerd zijn aan de politie tonen aan in welke mate gedrag van agenten en eventuele problematieken bij de politie een reflectie zijn van gedrag van en problemen in de bredere samenleving

4) Specifieke ervaringen met politie

Een volgende stap was het bepalen van de steekproefcriteria. De respondenten dienden te voldoen aan volgende voorwaarden. Ten eerste dienden de respondenten oorspronkelijk te behoren tot de generatie van millennials, die algemeen genomen geboren zijn in de laatste twee decennia van de vorige eeuw (McDonald, 2015). Door de moeizame respondentenwerving verlaagde ik de minimumleeftijd van 22 naar 18. Tien van de elf respondenten behoren tot de aanvankelijk vastgelegde leeftijdsgroep. Daarom blijf ik doorheen dit werk verwijzen naar millennials. Omwille van de transparantie vermeld ik wel dat één respondent geen millennial kan genoemd worden. Deze persoon, de jongste in dit onderzoek, is geboren in 2002. Dit geboortjaar behoort volgens geen enkele definitie tot de generatie van millennials; toch zijn de ervaringen van de twintigjarige niet significant verschillend van de andere geïnterviewden, waardoor ik het niet noodzakelijk achtte om de titel en methodologie aan te passen.

Ten tweede moesten de respondenten minstens tot de tweede generatie behoren, wat inhoudt dat ze ofwel in België geboren zijn ofwel hier op jonge leeftijd aangekomen zijn (Schneider, 2016). De respondenten moesten met andere woorden gesocialiseerd zijn in België.

Acht van de elf respondenten behoren tot de tweede generatie. Zoals uiteengezet in 2.3 reken ik hier zowel degenen bij die in België geboren zijn als hen die op jonge leeftijd naar België geëmigreerd zijn. Twee van de deelnemers behoren tot die laatste groep; beide zijn ook geadopteerd. Daarnaast zijn drie respondenten van gemengde afkomst: een ouder is wit, een ouder is zwart. Hoewel ik niet louter op zoek ben gegaan naar de tweede generatie, hoorde ik in de interviews regelmatig dat de respondenten en hun familie een van de eerste Afrikaanse families in hun omstreken waren. Daarom verbaast het mij niet dat ik slechts één persoon heb kunnen bevragen van de derde, en niemand van een verdere generatie, hoe jammer ook.

De twee respondenten die niet tot de tweede of derde generatie behoren, kwamen op latere leeftijd naar België. Ik was niet op de hoogte van de leeftijd waarop ze naar België waren geëmigreerd tot na de start van het interview. Deze deelnemers behoren dan wel niet tot de vooropgestelde doelgroep, toch leek het mij nuttig om hun ervaringen in dit onderzoek op te nemen. Hoe en waarom ik dit heb gedaan, komt later aan bod.

Een derde criterium hield in dat de respondenten een Sub-Saharaanse achtergrond hebben; concreet betekent dit dat ze in een Afrikaans land geboren zijn met uitzondering van Marokko, Algerije, Tunesië, Libië, Egypte en Soedan (United Nations Statistics Division, 2021). Verder zijn er geen specifieke

voorwaarden: gender, klasse, religie, opleiding en seksuele voorkeur zijn niet doorslaggevend binnen dit onderwerp, al is er wel aandacht voor eventuele intersecties van aspecten van identiteit en hoe die in meer of mindere mate interacties met politie kleuren.

Ten slotte vond de steekproeftrekking plaats. In kwalitatief onderzoek geniet *purposive sampling* de voorkeur boven een willekeurige steekproeftrekking, aangezien er een bepaalde doelgroep is vastgesteld (Mortelmans, 2016). De respondenten werden op verschillende manieren gezocht. Allereerst ben ik op zoek gegaan naar personen die in aanmerking komen binnen mijn eigen kennissenkring, evenals contacten van mijn familie en vrienden. Ten tweede heb ik een oproep verspreid op sociale media, namelijk Twitter, Instagram en Facebook, wat echter niets opleverde. De laatste manier waarop respondenten bereikt werden, was via de respondenten die ik reeds gecontacteerd had. Zij konden op hun beurt hun vrienden- en kennissenkring aanspreken. Hierdoor kunnen we deels spreken van een sneeuwbalsteekproef. Het bleef echter cruciaal om over gevarieerde en informatierijke cases te beschikken (Mortelmans, 2016). Dit werd bereikt door de eerste- en laatstgenoemde manieren van het zoeken van respondenten te combineren.

De interviews werden afgenomen na ondertekening van een *informed consent*, en werden opgenomen. De opnames en de transcripties staan op een laptop, beveiligd met een wachtwoord. Alle data werden geanonimiseerd, zowel in de transcripties als in de uitgeschreven analyse in dit werk. De achtergrondkenmerken die u in bijlage 8.3 terugvindt, zijn in categorieën onderverdeeld zodat niets terug te leiden is naar individuele participanten. Om structuur aan te brengen in de transcripties en zo de analyse te vergemakkelijken, gebruikte ik codes, die u in de codeboom in bijlage 8.2 kunt lezen. Ten slotte zijn de citaten die hier zijn opgenomen, soms ingekort of paste ik de zinsbouw lichtjes aan om de lees- en begrijpbaarheid te verhogen.

1.3. Positionaliteit

Er bestaat geen waardevrij of neutraal onderzoek (Holmes, 2020). De positie die ik als onderzoeker inneem - met mijn persoonskenmerken, overtuigingen en ervaringen - tegenover de sociale context van mijn onderzoek, ofwel de groep waarnaar ik onderzoek doe, speelt een belangrijke rol doorheen het hele onderzoeksproces (Rowe, 2014; Holmes, 2020). Het centrale kenmerk van mijn respondenten is hun raciale of etnische achtergrond - in dit geval Afrikaans - en verschilt van de mijne. Dit maakt dat ik een duidelijke *outsider* ben; ik maak geen deel uit van de Afrikaanse of zwarte gemeenschap. Welke positie ik inneem op het continuüm van Kerr en Anderson (zoals geciteerd in Rowe, 2014, p. 627) is in

dit geval iets moeilijker te bepalen. Zuivere *outsider studies*, waarin de onderzoeker data verzamelt over een bepaalde groep, komen het meeste voor in traditioneel onderzoek. Het is echter ook mogelijk om als *outsider* een (ongelijke) relatie op te bouwen met *insiders*. Dit is eerder het geval in actieonderzoek, waarin er op zoek wordt gegaan naar oplossingen of manieren om de status quo te veranderen (Rowe, 2014). Ik stelde aan mijn respondenten de vraag wat voor hen mogelijke alternatieven of oplossingen om het systeem rechtvaardiger te maken. Met het antwoord erop zou ik graag aan de slag gaan en effectief verandering bewerkstelligen. Of ik als masterstudent die macht heb, is echter twijfelachtig.

Ik bevroeg tevens de achtergrondkenmerken van de respondenten: hun gender, seksuele oriëntatie, leeftijd, religie, klasse en opleiding. Dit maakt dat ik wel degelijk sommige kenmerken gemeen heb met een aantal van mijn respondenten - ik heb bijvoorbeeld onderzoek gedaan naar mijn generatiegenoten. Hoe dichterbij een bepaalde respondent gepositioneerd stond, hoe groter de kans dat onze verwachtingen over de uitkomst van het onderzoek overeenkwamen en hoe meer de machtsrelatie in evenwicht was (Rowe, 2014). Tussen onderzoeker en respondent is er in diepte-interviews steeds een machtsimbalaans, maar die wordt groter of kleiner naargelang de geprivilegieerde of gemarginaliseerde posities die onderzoeker en respondent innemen. Een belangrijk verschil is naar mijn mening dat, door de methode die ik hanteerde, mijn achtergrondkenmerken er minder of niet toe deden, terwijl ik van mijn respondenten verwachtte dat ze deze kenmerken met mij deelden.

Door de - al dan niet beperkte - machtspositie waarin ik me bevond, achtte ik het noodzakelijk een zo open mogelijke houding aan te nemen. Het is onvermijdelijk dat je als onderzoeker te maken krijgt met opinies en denkwijzen die afwijken van de jouwe. Mijn opinies en denkwijzen deden er echter niet toe in mijn studie. Zoals Rowe (2014) schrijft, beïnvloedt positionaliteit hoe onderzoek gevoerd wordt, wat het oplevert, en wiens stem vertegenwoordigd wordt in het eindresultaat. Het was dus noodzakelijk dat ik de respondenten en hun opvattingen en posities doorheen het hele proces centraal stelde. Dit hield tevens in dat ik op voorhand geen aannames deed over de opvattingen of kenmerken van de respondenten. Zoals Mullings (zoals geciteerd in Holmes, 2020, p. 2) stelt: "Making the wrong assumptions about the situatedness of an individual's knowledge based on perceived identity differences may end access to crucial informants in a research project". Daarnaast trachtte ik mijn eigen positie continu in het achterhoofd te houden en kritisch te bekijken.

Ten slotte lijkt het me van belang om mijn positionaliteit te bespreken op de relevante gebieden³. Ik ben een witte persoon. Hoewel ik mezelf beschouw als progressief, kan ik niet zomaar aannemen dat ik geen enkele bias heb. Doordat ik opgegroeid en gesocialiseerd ben in een westers land, waar witheid en westerse waarden de norm zijn, heb ik bepaalde - vaak impliciete en onbewuste - opvattingen en aannames. Ik tracht deze te deconstrueren en mijn wit, westers beeld aan te passen, maar dat is een proces dat tijd kost. Wel wil ik benadrukken dat ik, hoewel ik buiten de groep sta die ik bestudeerde, het emisch perspectief hanteerde. Concreet betekent dit dat de kenmerken, overtuigingen, meningen en gedragingen van de personen die ik bevroeg het middelpunt waren (Holmes, 2020). Ik hanteerde daarnaast de terminologie en concepten waar mijn respondenten zich comfortabel bij voelden en die ze zelf gebruikten; alles draaide rond hun perspectief. De respondenten gebruikten bijvoorbeeld overwegend de term “blank” in plaats van “wit”. Hoewel ik zelf de voorkeur geef aan die laatste, en die term om deze reden wel heb gehanteerd in mijn analyse, heb ik in (directe of indirecte) citaten het taalgebruik van de respondent aangehouden. Tevens probeerde ik de terminologie in mijn vragen zo breed en neutraal mogelijk te houden. Ik stond ook open voor eventuele opmerkingen en feedback van de respondenten zelf.

Andere kenmerken die hier een rol spelen, zijn leeftijd en klasse. Volgens de definitie in deze studie ben ik een millennial; ik kom uit een middenklassegezin; en ik hang geen enkele religie of geloofsovertuiging aan. Mijn leeftijd is zowel een voor- als een nadeel. Enerzijds behoor ik tot dezelfde generatie als mijn doelgroep, draag ik mijn overtuigingen nog geen decennia met mij mee, en maak ik als jonge twintiger deel uit van een leeftijdsgroep die zich sterk afzet tegen de huidige status quo. Anderzijds betekent mijn jonge leeftijd dat ik minder ervaring heb met hoe de wereld werkt, en heb ik geen directe en bewuste ervaring met hoe de samenleving en haar denken doorheen de jaren geëvolueerd zijn.

Mijn klasse hangt in zekere mate samen met mijn witheid. Als witte persoon hoef ik me geen zorgen te maken over raciale discriminatie in het onderwijs, op de arbeidsmarkt, of in economische en sociale instellingen. Dit maakt dat ik me minder kan verplaatsen in de economische situatie van personen die een lagere economische positie bekleden. Met het racisme dat personen van kleur meemaken op verschillende domeinen van de maatschappij, waaronder de arbeidsmarkt, ben ik ook niet vertrouwd.

---

³ Om te bepalen wat aan bod moet komen, baseerde ik me op de beschrijving van een *positionality statement* uit de tekst van Holmes (2020).

2. State of the art: wetenschappelijk onderzoek naar opinies over en ervaringen met de politie in België en actuele illustraties

Het bieden van een onbevooroordeelde houding door politie ten opzichte van elke bevolkingsgroep is essentieel voor kwaliteitsvolle, gelijke politiezorg - Vanassche & Verhage (2015, p. 35)

De literatuurstudie dient om inzicht te krijgen in enkele van de belangrijkste concepten voor dit onderzoek (cf. onderdeel 3), evenals in de reeds bestaande kennis over ervaringen van niet-witte personen met de politie. Ik ben op zoek gegaan naar artikels, boeken, verzamelwerken en andere literatuur die racisme door politiediensten in kaart brengen. Het merendeel van de informatie heb ik gevonden via Google Scholar. Bepaalde zaken zijn nog sterk onderbelicht zijn in een Belgische en/of Nederlandstalige context, waardoor er ik geen wetenschappelijke artikels over vond. *Colorism* en onderzoek naar de veiligheidsbeleving, onveiligheidsgevoelens en vertrouwen in de politie zijn hier de belangrijkste illustraties van. Over het algemeen heb ik wel bewust literatuur gezocht die zich niet (enkel) toespitste op Vlaanderen of zelfs België. Daarnaast leek het me aangewezen om ook breder te kijken dan enkel racisme. De politiediensten kampen met meerdere problemen en tekortkomingen, die mogelijk een invloed hebben op hoe politiemensen omgaan met zwarte personen en hoe hun interacties en attitudes al dan niet onder de loep worden genomen door overkoepelende instanties. Ten slotte is een literatuurstudie cruciaal om de hiaten in onderzoek over het betreffende onderwerp te identificeren, evenals wat doorgaans centraal staat in studies errond. Zo kon ik een beter beeld vormen van wat in mijn onderzoek belicht diende te worden.

2.1. (On)veiligheidsgevoelens en vertrouwen in politie

Onderzoek naar de veiligheidsbeleving, onveiligheidsgevoelens en vertrouwen in de politie komt over het algemeen veel voor. Specifiek gericht op België is dergelijk onderzoek echter moeilijker te vinden: het merendeel situeert zich in de Verenigde Staten of het Verenigd Koninkrijk. Wat Nederlandstalige publicaties betreft, is het aandeel Nederlandse studies aanzienlijk. Om deze redenen baseer ik mij in dit deel op een Nederlandse studie. Het is gevaarlijk om de bevindingen over Nederland te veralgemenen naar België, maar de Nederlandse situatie vertoont wel meer overeenkomsten met de Belgische dan pakweg de Amerikaanse of de Britse.

Veiligheidsbeleving is een relatief fenomeen. Dit wil zeggen dat de mate waarin men zich onveilig voelt in de samenleving bepaald wordt door een combinatie van factoren, waaronder persoonskenmerken, omgevingsfactoren en directe en indirecte ervaringen met slachtofferschap. Er bestaan diverse modellen om veiligheidsgevoelens te bestuderen, waarin telkens andere factoren centraal staan,

maar het meest interessante voor dit onderzoek is het kwetsbaarheidsmodel. De centrale opvatting hierin is dat, naast de werkelijkheid, individuele kenmerken de kwetsbaarheid van personen kunnen verhogen voor slachtofferschap en de gevolgen ervan (Van den Herrewegen, 2011). Dit sluit perfect aan bij de intersectionaliteitstheorie die ik hanteer: persoonskenmerken zoals gender, ras of etniciteit, religie en opleiding kunnen iemands positie in de samenleving en dus ook hun kwetsbaarheid verhogen of verlagen.

Door de aan populariteit winnende overtuiging dat (on)veiligheidsgevoelens niet steeds overeenstemmen met de realiteit, zetten beleidsmakers steeds meer in op een combinatie van repressieve actoren - waaronder de politie - en instellingen die instaan voor bijvoorbeeld preventie of nazorg. De vraag is echter welke actoren de grootste invloed hebben op de veiligheidsbeleving, en of ze überhaupt een rol spelen. Een storing van het normale dagdagelijkse patroon is namelijk de belangrijkste reden dat een situatie als bedreigend wordt ervaren, maar wat deze storing veroorzaakt hangt opnieuw af van persoon tot persoon. De groeiende discrepantie tussen de werkelijkheid en de individuele beleving maakt het steeds moeilijker om onveiligheidsgevoelens tegen te gaan (Van der Veer et al., 2014).

In Nederland, waar het vertrouwen in de politie een van de hoogste niveaus bereikt in heel Europa, heeft contact met de politie een impact op vertrouwen. Hierbij speelt vooral de beoordeling van dit contact een rol. Nabijheid van de politie heeft geen significant effect. Daarnaast vertaalt vertrouwen zich niet altijd in het gedrag. De onderzoekers concludeerden dat ouderen de politie positiever inschatten, en dat vrouwen minder snel geneigd zijn de politie te gehoorzamen. Een eerste beperking van deze studie houdt in dat de invloed van leeftijd en geslacht wel werd bekeken, maar er weinig aandacht was voor ras of etniciteit. Dit is echter een belangrijke variabele naar mijn mening, die mogelijk samenhangt met de beoordeling van politiecontact, vertrouwen in de politie en gehoorzaamheid aan de politie. Wel verwijzen de auteurs naar Amerikaanse en Europese studies, maar de resultaten hieruit spreken elkaar tegen. Zwarte Amerikaanse burgers beoordelen ervaringen met politie eerder negatief, terwijl in de Europese context migranten de politie positief inschatten door het sterke verschil met de veiligheidszorg in hun land van herkomst. Uit een statistische analyse waarin het functioneren van politie, evenals hun zichtbaarheid en aanspreekbaarheid werden opgenomen, kwam dan weer naar voor dat niet-westerse migranten een lager vertrouwen rapporteren (Van der Veer et al., 2014). Skogan (zoals geciteerd in Van der Veer et al., 2014) stelt dat ras vooral een impact heeft in de VS. Op dit vlak kunnen we dus geen conclusies trekken uit de studie, aangezien resultaten van verschillende analyses niet eenduidig zijn, en de resultaten misschien nog

anders zijn voor België. Wel kunnen we op basis van de uiteenzetting van Van den Herrewegen (2011) stellen dat politiecontact door de gevolgen voor het vertrouwen in haar functioneren ook de veiligheidsbeleving kan beïnvloeden.

2.2. Positieve impact politieaanwezigheid

Contact tussen de politie en burgers heeft gevolgen voor het publiek vertrouwen in haar functioneren. Of deze gevolgen positief of negatief zijn, hangt af van de context en van de persoonskenmerken van de individuele burger (*supra*). In dit deel wil ik graag ingaan op de mogelijks positieve impact van de aanwezigheid van en contact met politiediensten.

Aangezien uit verschillende studies blijkt dat angst voor criminaliteit vooral afhangt van de omstandigheden van de buurt, wordt ook vertrouwen in de politie voornamelijk beïnvloed door sociale cohesie, orde en informele controle. Sociale wanorde en de beoordeling van de betrokkenheid van politie in de gemeenschap zijn de meest bepalende factoren voor vertrouwen in veiligheidsdiensten. Verscheidene burgers zien de politie als de verdedigers van de waarden en normen van de samenleving, als degenen die de sociale orde kunnen versterken. Concreet betekent dit dat de politie door louter aanwezig, zichtbaar en aanspreekbaar te zijn, het vertrouwen van de gemeenschap in haar effectiviteit kan vergroten (Jackson et al., 2009).

Een logisch antwoord op deze bevinding is *pervasive policing*, waarbij de politie in een verscheidenheid aan situaties optreedt. Loader (zoals geciteerd in Jackson et al., 2009) benoemt echter enkele valkuilen van deze aanpak. Ten eerste veronderstelt *pervasive policing* dat de politie nooit wangedrag zou vertonen, en bijvoorbeeld niet disproportioneel zou optreden tegenover minderheidsgroepen - wat in werkelijkheid echter wel gebeurt (*infra*). Ten tweede zou *pervasive policing* leiden tot de criminalisering van zaken die louter ongemak veroorzaken. Ten derde mogen we de impact van individuele opvattingen niet negeren. Degenen die er meer autoritaire ideeën op na houden, zullen sneller wanorde waarnemen in hun omgeving, en dus ook sneller een politionele interventie wensen. Hun perceptie rechtvaardigt daarom nog geen repressief optreden (Jackson et al., 2009). Het is cruciaal om een afweging te maken tussen individuele percepties en onveiligheidsgevoelens enerzijds, en de belangen van de bredere samenleving en de impact die een continue aanwezigheid van politie zou hebben anderzijds.

Een masteronderzoek naar de invloed van camera's op veiligheidsgevoelens in Nederland nuanceert eveneens de positieve impact van *pervasive policing* of een soortgelijke benadering. Camera-aanwezigheid leidt tot een negatieve beoordeling van het straatbeeld. Dit geldt echter enkel voor buurten die als onveilig worden bestempeld. In zogenaamd veilige buurten heeft het plaatsen van camera's een positief effect. Men ervaart daarnaast negatieve en positieve gevoelens in respectievelijk een onveilige en een veilige buurt wanneer er camera's aanwezig zijn. Wat betreft de houding tegenover veiligheidsmaatregelen in het algemeen concludeerde de student het tegenovergestelde van de voorgaande resultaten. Individuen schatten veiligheidsmaatregelen positiever in in een onveilige omgeving wanneer er camera's aanwezig zijn. Wel worden veiligheidsmaatregelen algemeen gezien positiever beoordeeld in een veilige buurt dan in een onveilige (Rohaam, 2015).

Politieaanwezigheid kunnen we beschouwen als een veiligheidsmaatregel. Verdergaand op de resultaten van het masteronderzoek zou politieaanwezigheid in een onveilige buurt ervoor zorgen dat de status van de omgeving als onveilig zou worden bevestigd. In veilige wijken zou men zich door haar aanwezigheid dan weer extra veilig voelen. Indien er in de onveilige buurt reeds camera's hangen, zouden bewoners en voorbijgangers de aanwezigheid van politie dan weer positief inschatten (Rohaam, 2015).

Hoe men zich voelt in de nabijheid van politie hangt dus af van buurt tot buurt en van individu tot individu. Het is niet mogelijk om een duidelijke aanwezigheid van agenten als negatief af te doen, maar evenmin kunnen we stellen dat het een eenduidig positief effect heeft. Uit de studies die ik in dit deel besprak, valt voornamelijk af te leiden dat een evaluatie van afzonderlijke omgevingen nodig is om te bepalen wat de specifieke noden van de omgeving en haar inwoners zijn. Zoals ook Loader (zoals geciteerd in Jackson et al., 2009) aangeeft, is het niet wenselijk om een aanpak zoals *pervasive policing* overal door te voeren. Jackson et al. (2009) gaven tevens aan dat veiligheidsdiensten niet in staat zijn om criminaliteit volledig uit te roeien; de systemische oorzaken van criminaliteit dienen eerst aangepakt te worden.

2.3. Gebreken in het functioneren van politie

Indien *pervasive policing* toch zou doorgevoerd worden, zou de politie dan iedereen op dezelfde manier behandelen? De statistieken van Unia, het Interfederaal Gelijkekansencentrum in België, suggereren van niet. Van de 396 klachten over discriminatie door politie en justitie die in 2020 binnenkwamen bij Unia, hadden 186 betrekking op discriminatie op basis van raciale criteria. Raciale

discriminatie en racisme⁴ kwamen veruit het meeste voor in politiecontact; alle andere discriminatiecriteria waarvoor Unia bevoegd is, waren samen onderwerp van “amper” 86 klachten over politie en justitie (Unia, z.d.). We kunnen dus concluderen dat racisme en raciale discriminatie jammer genoeg geen unicum zijn binnen het politieel en justitieel systeem.

Minderheidsgroepen worden vaker staande gehouden voor politiecontroles dan andere groepen, ook in België. Dit heeft een impact op de attitudes van burgers uit etnische minderheden, meer bepaald op hun vertrouwen in de politie (Vanassche & Verhage, 2015). Opvallend is dat onderzoek heeft aangetoond dat ook witte personen uit etnische minderheden, zoals Polen, discriminatie ervaren op basis van hun etniciteit (Van Craen & Skogan, zoals geciteerd in Vanassche & Verhage, 2015). De focus van dit onderzoek ligt op zwarte personen⁵, maar het is duidelijk dat vooroordelen en stereotypen over raciale en etnische minderheden wijdverspreid zijn binnen de Belgische politie.

Als de politie haar doelstellingen niet bereikt of niet voldoet aan de verwachtingen van de bevolking, daalt het vertrouwen in haar effectiviteit. Burgers willen vooral het gevoel krijgen dat ze in een rechtvaardige wereld leven, wat bewerkstelligd wordt als de politie eerlijk en rechtvaardig optreedt (Van der Veer et al., 2014). De statistieken van Unia suggereren echter dat dit niet altijd het geval is (Unia, z.d.). In combinatie met het gebrek aan transparantie en aan de verantwoordelijkheid die genomen wordt voor eventuele wanpraktijken door politieagenten en -aspiranten in België, is het huidige politiesysteem voor verbetering vatbaar (Bové, 2021).

2.4. Geweld door politie: actuele voorbeelden

De jammerlijk hoge cijfers van Unia brengen ons naadloos bij het volgende deel: geweld door politie. Raciale discriminatie en racisme zijn - zoals bleek uit het theoretische luik - meer dan fysiek geweld, maar in dit deel wil ik louter ingaan op dit aspect. Vrijwel elk land, waaronder België, kent verscheidene voorbeelden van politiegeweld, en dan gaat het enkel over de zaken die voldoende aandacht kregen om door de media te worden opgenomen in hun nieuwsberichten. Dit deel gaat in op twee Belgische zaken die door vrijwel alle kanalen opgepikt werden, namelijk de zaak-Chovanec en

---

⁴ Aangezien het niet mogelijk is om de specifieke gevallen apart te bestuderen, kan ik er ook niet van uitgaan dat alle klachten betrekking hadden op racisme door witte politie- en justitiemedewerkers tegenover burgers van kleur. Daarom maak ik graag het onderscheid tussen racisme en raciale discriminatie (*supra*).

⁵ Uit het onderzoek is gebleken dat de zelfidentificatie in termen van raciale of etnische achtergrond voor elk individu anders is. Volgens de definities van ras en etniciteit zou etniciteit een meer gepaste term zijn. Volgens mij is echter het zwart zijn van de respondenten een meer doorslaggevend kenmerk in het uitlokken van racisme dan hun zelfidentificatie. In de meeste contexten is hun zelfidentificatie en eigen taalgebruik echter het belangrijkste (cf. emisch perspectief). Daarom hanteer ik doorheen dit werk zowel de termen “ras” als “eticiteit”.

de dood van Ibrahima Barrie. Het is absoluut niet mijn bedoeling om een waardeoordeel te vellen, of een positie in te nemen aangaande wat er nu juist gebeurd is. Ik tracht louter aan te tonen dat, ongeacht of de politie een directe of indirecte rol had in de dood van de slachtoffers, er verschillende dingen zijn misgegaan in zowel de behandeling van de slachtoffers als de verdere opvolging van en berichting over de voorvallen.

De zaak-Chovanec is waarschijnlijk een van de meest bekende voorbeelden van politiegeweld in België van de laatste jaren. Een Slovaakse man werd op de luchthaven van Charleroi uit het vliegtuig gehaald en naar een cel gebracht (De Morgen, 2021b). Waarom de man überhaupt werd opgepakt, is niet helemaal duidelijk. Verschillende omstanders getuigden namelijk dat de man verward was, maar zeker niet agressief. Een van de getuigen noemt het politieoptreden ook onnodig gewelddadig. De politie zou volgens hem zelfs niet opgeroepen moeten geweest zijn. Een tweede getuige oppert dat Chovanec geen gevaar vormde, en dat de politie het verschil zou moeten zien tussen iemand die ziek is en iemand die echt gevaarlijk is. Hoewel de vraag dus rijst of Chovanec überhaupt in een cel zou moeten beland zijn, liep het daar pas echt mis (Paelinck & Cardoen, 2020). De luchthavenpolitie slaagde er niet in de man te kalmeren, en dus kozen agenten ervoor om hem hardhandig in bedwang te houden: een agent hield 15 minuten lang zijn knie op Chovanec, en zijn handen en voeten werden vastgebonden. Later werd een dokter opgeroepen die Chovanec een kalmeermiddel toediende. Een cruciaal detail uit de zaak: een van de betrokken agenten deed een Hitlergroet, waarbij ze kon rekenen op een enthousiaste reactie van haar collega's (De Morgen, 2021b).

Er heerst nog steeds onduidelijkheid rond de dood van Chovanec. Een gelekt rapport van eind 2021 stelde dat hij overleed aan de verwondingen die hij zichzelf toebracht. In maart 2022 lekte een tweede rapport uit, waarin werd bevestigd dat de man zichzelf dodelijk verwondde, maar er nog aan toevoegde dat het kalmeermiddel hem een hartstilstand bezorgde. Beide verslagen concluderen dus allebei dat de politie niet rechtstreeks betrokken was bij zijn dood: de 15 minuten durende interventie waarbij een agent zijn knie op Chovanec hield, heeft er niets mee te maken. De advocaten van Chovanec's weduwe brachten echter naar buiten dat beide rapporten de bevindingen van hun eigen deskundigen tegenspreken. Of de luchthavenpolitie de hand had in de dood van het slachtoffer of niet is dus nog steeds niet bewezen (Dujardin, 2022).

Ook de dood van Ibrahima Barrie roept nog vraagtekens op. In januari 2021 verloor de jongeman het bewustzijn op een commissariaat in Brussel nadat hij opgepakt was. Later stierf hij in het ziekenhuis. De doodsoorzaak was naar verluidt een hartstilstand (Verhaeghe, 2022). Verantwoordelijke instanties

kwamen oorspronkelijk echter met tegenstrijdige verhalen. Eerst deelden ze mee dat Barrie gearresteerd was omdat hij de avondklok niet had gerespecteerd. Dit werd echter weerlegd door het vastgelegde tijdstip van zijn dood. Daarna stelden ze dat hij was weggelopen van de politie, terwijl anderen aanvoeren dat hij enkel een politiecontrole aan het filmen was (*supra*). Volgens een derde verhaal had Barrie xtc bij zich en was hij overleden aan de drugs, wat het toxicologisch rapport weerlegde. De politie vertelde dus nooit de waarheid. Twee dingen kwamen later naar buiten. Ten eerste stelde de patholoog-anatoom een hartafwijking vast bij Barrie, maar hij vermeldde dat die niet de enige oorzaak kon zijn van zijn dood. Ten tweede duurde het allicht een aantal minuten voor de politie het slachtoffer te hulp schoot nadat hij ineengezakt was (Kobo, 2021).

Welk aandeel de politie ook had in de dood van Barrie, de vraag rijst of zijn arrestatie wel geoorloofd was. Als hij louter aan het filmen was, deed hij niets verkeers. Ook de tegenstrijdige en onware informatie die de politie verspreidde na het voorval roept vragen op. Tevens kunnen we niet negeren dat de politie hardhandig optrad op de protesten die volgden op de dood van Ibrahima Barrie. Ze gebruikte onder andere rubberkogels, die dodelijk kunnen zijn. Als reactie op deze tussenkomst kwam de vraag in hoeverre politiediensten zich kunnen beroepen op het geweldsmonopolie, wat hen het recht geeft geweld te gebruiken. Er blijven voorwaarden na te leven, wat echter niet altijd gebeurt (Attilah, 2021). Het is niet bewezen dat de politie geweld gebruikte tegenover Barrie. Wel lijkt het duidelijk dat er sprake was van politionele wanpraktijken, zowel rond de dood van de jongeman als in de nasleep ervan.

2.5. Alternatieven voor politie

Verschillende buitenlandse én binnenlandse voorbeelden van politiegeweld geven aan dat het politiestelsel zoals het nu georganiseerd is, niet werkt. Ongeacht of er sprake is van geweld, racisme of andere vormen van discriminatie is het duidelijk dat de politie te veel bevoegdheden en te weinig capaciteit heeft om al haar taken adequaat uit te voeren. Voor een degelijke capaciteitsuitbreiding is er niet voldoende budget, wat alleen al te zien is in de besparingen op de lonen van politiemedewerkers (Cardoen & Verhaeghe, 2021). Maar wat zijn dan de alternatieven?

Het is niet de intentie van deze masterproef om een uitspraak te doen over de beste oplossing, noch valt het binnen mijn mogelijkheden. Ik tracht louter een aantal mogelijke alternatieven voor het huidige systeem aan te reiken, en het beperkt aantal dat ik hier zal bespreken, is absoluut geen exhaustieve lijst. De vraag welk alternatief het meest geschikt is, verdient een afzonderlijke studie.

De meest ingrijpende optie is het abolitionisme, dat pleit voor de gehele afschaffing van penitentiaire inrichtingen en/of het strafrechtssysteem. Carrier & Piché (2015) passen de definitie toe op het strafrechtssysteem, maar die kan toegespitst worden op enkel de veiligheidszorg. Het strafrechtssysteem is dan wel breder dan enkel de politie, de strafrechtsbedeling wordt op gang gebracht door de opsporing, die grotendeels het werk is van politiediensten⁶. Er is echter sprake van een overbelasting van het strafrechtssysteem. Als reactie hierop ontlast men vooral rechters, waardoor hun rol kleiner wordt. Het openbaar ministerie en de politie krijgen ter compensatie meer bevoegdheid, waardoor zij in de praktijk de rol van rechter deels overnemen (Malsch, 2007). Daarnaast beschikken Belgische politieagenten *de facto* over een discretionaire ruimte, wat het mogelijk maakt voor agenten om zelf situaties in te schatten en beslissingen te nemen. In dit opzicht beschikken ze over een zekere vrijheid en autonomie (Gilleir, 2013). Deze autonomie laat echter ook ruimte voor fouten. De politie neemt een zeer belangrijke rol op in de samenleving, waardoor fouten dramatische gevolgen kunnen hebben. Dat is niet ondenkbaar aangezien de toename in de bevoegdheden van de politie leidt tot een overbelasting van de diensten.

Restorative justice is een veelbelovend alternatief voor de politie, dan wel een aanvulling erop. In deze praktijk, waar reeds gebruik van gemaakt wordt, is de rol van de politie aanzienlijk kleiner of zelfs onbestaande. Het draait vooral rond dialoog: iedereen - slachtoffer, dader, getuige, familie en vrienden van de betrokkenen, maar ook iedereen in de bredere gemeenschap - krijgt de kans om deel te nemen aan het gesprek, waarbij ook bemiddelaars aanwezig zijn. Het gebeurde wordt onder de loep genomen: wat is er gebeurd en waarom? Hoe voelt iedereen zich daarbij? Hierbij zetten de betrokkenen hoofdzakelijk in op preventie, ervoor zorgen dat het voorval niet herhaald wordt. Een kritiek op de praktijk van *restorative justice* is dat het bestaande (kruisende) machtsrelaties onderhoudt (Rose City CopWatch, 2008). Het is van belang dat deze mogelijkheid onderzocht wordt, maar in elk geval bestaat de kans op het bestendigen van machtsrelaties evenzeer, en is die misschien zelfs groter, als de politie tussenkomt. Aangezien politiediensten tevens vooral repressief optreden, klinkt de hoofdzakelijk preventieve *restorative justice* veelbelovend.

Abolitionistische opvattingen nemen recent aan populariteit toe in activistische kringen, mede door de toenemende aandacht voor politiegeweld (*supra*). Onder academici bevindt zich echter slechts een beperkt aantal aanhangers. Ooit was dit anders, maar onze samenleving verschuift steeds meer naar

---

⁶ Van Thielen (2009) omschrijft de strafrechtketen als volgt: "De proactieve recherche of de vaststellingen van een inbreuk door de politie vormen het startpunt, gevolgd door de schakels van het informatie- en gerechtelijk onderzoek (parket en onderzoeksrechter), door de schakel van het proces zelf (zetel), en eindigend bij de strafuitvoering" (Van Thielen, 2009, p. 26).

een maatschappij waarin controle en bewaking als reactie op een verhoogd risico centraal staan. Dit sluit aan bij wat Boutellier (zoals geciteerd in Malsch, 2007) “de utopische veiligheidsbehoefte van de moderne burger” noemt. Dit wil zeggen dat de burger blijk geeft van een “utopisch verlangen naar maximale vrijheid, dat samenhangt met een grote veiligheidsbehoefte” (Malsch, 2007, p. 217). De burger heeft met andere woorden hoge verwachtingen van het strafrecht, die echter niet altijd ingelost worden. In plaats van het abolitionisme geeft de academische wereld vandaag eerder de voorkeur aan een beperking van straffen en de bescherming van de mensenrechten (Carrier & Piché, 2015). Maar hoe kan dit bewerkstelligd worden?

Een mogelijke oplossing die ik aanreik, is erop gericht de politie te ontlasten, wat ook een positieve impact heeft op de brede maatschappij. Op verschillende afdelingen is er namelijk sprake van een personeelstekort. Dit heeft natuurlijk negatieve gevolgen voor de bestrijding van de criminaliteit. De politie bepaalt vaak zelf welke zaken prioritair zijn, waardoor de controle wegvalt (De Morgen, 2019). Het is tevens geen geheim dat de politie te kampen heeft met een hoge werkdruk. Stress, vermoeidheid, risico op burn-out, buitensporig gedrag op het werk, en minder motivatie voor het beroep - de gevolgen zijn uiteenlopend. Een audit van 2018 concludeerde dat de helft van de agenten die in het jaar ervoor afwezig waren geweest, aangaven dat de afwezigheid (deels) met het werk te maken had. Het ging om psychosociale problemen, fysieke problemen of een werkongeval (De Standaard, 2019). Uiteraard komt dit in elke sector voor, maar voor veiligheidsdiensten is het essentieel dat ze hun job adequaat uitoefenen. De hoge werkdruk maakt dit echter zeer moeilijk, in sommige gevallen zelfs onmogelijk.

Daarom zouden de bevoegdheden die de politie nu heeft, kunnen verdeeld worden. Dan denk ik bijvoorbeeld aan fouilleringen en controles, die bewakings- of beveiligingsdiensten makkelijk kunnen overnemen, maar ook sociale kwesties, zoals armoede en de problemen die eruit voortvloeien, overlast, situaties waarbij burgers met (zware) psychische problemen betrokken zijn en seksuele delicten. Daklozen bijvoorbeeld behoren tot een kwetsbare groep, die nood hebben aan bescherming en hulp. Toch wordt hun situatie nog al te vaak gecriminaliseerd, waardoor veiligheidsdiensten repressief tegen daklozen optreden. Dit maakt individuele situaties én het probleem van armoede in het algemeen, en dakloosheid in het bijzonder, alleen maar erger. Een samenwerking tussen handhavings- en andere diensten, waarbij alle partners minder hardhandig optreden, zou de eerste stap richting een oplossing van dakloosheid betekenen. Daarenboven zou het een deel van de werklust bij politiediensten wegnemen (Batko et al., 2020). Een ander voorbeeld is seksueel geweld. De rapportagegraad hiervan blijft laag, en zelfs na aangifte glippen veel daders nog door de mazen van

het strafrechtelijk net. Naylor (2010) oppert daarom dat *restorative justice* een betere weg is om seksueel geweld aan te pakken (Naylor, 2010). Ten slotte haal ik nog graag de zaak aan waarin een zeventigjarige man met psychische problemen in maart 2022 werd doodgeschoten door de politie in Leopoldsburg (Vanhecke & Debeuckelaere, 2022). Dit voorbeeld maakt volgens mij duidelijk dat de politie niet de geschikte instantie is om in gevallen waarbij personen met psychische problemen betrokken zijn, op te treden, aangezien de-escalatie in dergelijke gevallen cruciaal is. Ook de zaak-Chovanec geeft aan dat de man waarschijnlijk nog zou leven als de politie er niet onmiddellijk was bijgehaald (Paelinck & Cardoen, 2020).

3. Theoretische achtergrond: centrale begrippen en concepten

In dit deel wil ik enkele begrippen, concepten en theorieën uiteenzetten die in deze masterproef een prominente plaats innemen.

3.1. Intersectionaliteit

Naast het emisch perspectief is het cruciaal om de ervaringen van de respondenten door een intersectionele bril te bekijken. De focus ligt in deze masterproef dan wel op de rol die ras of etniciteit speelt in het dagelijks leven, en in welke mate ras al dan niet bijdraagt tot discriminatie en marginalisatie, toch kan dit aspect van identiteit niet los gezien worden van andere categorieën waartoe iemand behoort. Naast afkomst is in dit werk ook leeftijd een bepalende factor. Op deze twee aspecten werden de respondenten gefilterd; enkel millennials met een Sub-Saharaanse achtergrond komen in aanmerking. Dit betekent echter niet dat we alle andere aspecten van identiteit, zoals gender, klasse, religie, opleiding, en seksuele voorkeur buiten beschouwing kunnen laten. Ze zullen niet voor iedereen een gelijke invloed hebben op de belevenis van interactie met de politie, maar het staat vast dat minstens een aantal van deze facetten unieke ervaringen co-creëren. Deze opvatting vormt de basis van de intersectionaliteitstheorie.

Academici hanteren de theorie van intersectionaliteit hoofdzakelijk om na te gaan hoe behoren tot onderdrukte of dominante groepen op verschillende domeinen invloed heeft op de macht die iemand bezit. In 1989 benoemde Kimberlé Crenshaw deze theorie, die vooral in feministische kringen van groot belang is (Cooper, 2016). Dit betekent echter niet dat de theorie in deze paper niet relevant is. Hoewel ras of etniciteit hier de centrale factor is, uit discriminatie zich vaak op verschillende manieren afhankelijk van de interactie met iemands andere identiteitskenmerken. Belangrijk om te vermelden is dat intersectionaliteit niet (enkel) draait om individuele ervaringen of identiteiten, maar tevens om macht. Interactieve systemen van macht bepalen volgens Cooper (2016) namelijk de condities van iemands leven. In deze context betekent dit bijvoorbeeld dat zwarte mannen en zwarte vrouwen een compleet verschillende ervaring kunnen hebben met de politie en dat racisme zich op een heel andere manier kan uiten bij beide groepen - hoewel ze de noemer "zwart" delen - door het verschil in macht dat gelieerd is aan hun gender. Hierbij zijn gender en ras ook geen individuele, maar structurele identiteiten, waaraan een bepaalde hoeveelheid macht wordt verleend door structuren zoals de wet (Cooper, 2016). Bell (zoals geciteerd in Scott, 2007) vat dit belangrijke idee binnen de intersectionele theorie samen door te benadrukken dat iedereen kruisende realiteiten bezit, evenals meerdere lenzen

waardoor we de wereld kunnen ervaren. Iedere persoon behoort tot verschillende demografische groepen, en krijgt dus te maken met ongelijkheid op verschillende manieren en niveaus (Bell, zoals geciteerd in Scott, 2007).

3.2. Centrale identiteitsaspecten: “millennials” en “Sub-Sahara-Afrika”

De misschien wel belangrijkste concepten in deze studie zijn “millennials” en “Sub-Sahara-Afrika”. Geen van beide kent een eenduidige afbakening. Dit geeft een zekere vrijheid om de definitie te hanteren die het meest relevant of geschikt is. De definitie van “millennials” verschilt het meest. Myers en Sadaghiani (2010) plaatsen bijvoorbeeld het geboortjaar van millennials tussen 1979 en 1994. Vele andere academici, waaronder Rainer en Rainer (2011) en Stein (2013), hanteren de periode 1980-2000. Het Pew Research Center (2019) besloot dan weer om het eindpunt van deze generatie in 1996 te leggen: daarna begint volgens hen een nieuwe generatie. Het is dus moeilijk om een eenduidige afbakening te vinden; daarom heb ik ervoor gekozen om McDonald (2015) te volgen. Zij stelt het simpel: millennials zijn geboren in de laatste twee eeuwen van de twintigste eeuw. Volgens deze definitie zijn millennials nu, in 2021-2022, tussen de 21 en 42 jaar oud. Door de moeilijke respondentenwerving besloot ik halverwege het onderzoeksproces de leeftijdsgrens te verlagen naar 18 jaar. Uiteindelijk is maar 1 respondent geboren na 2000, wat de reden is dat ik zal blijven verwijzen naar millennials doorheen dit werk.

Beschrijvingen van Sub-Sahara-Afrika lopen minder sterk uiteen. Als overkoepelende regio bestaat Sub-Sahara-Afrika uit vier onderverdelingen: Oost-Afrika, West-Afrika, Midden-Afrika en zuidelijk Afrika. Dit geografische gebied omslaat met andere woorden vrijwel het hele continent, met uitzondering van Noord-Afrika. Die laatste omvat de volgende landen: Marokko, Algerije, Tunesië, Libië, Egypte en Soedan (United Nations Statistics Division, z.d.). Soedan wordt door sommige bronnen, waaronder The World Bank (2021), zowel tot Noord- als tot Sub-Sahara-Afrika gerekend. Volgens de statistische afdeling van de Verenigde Naties (z.d.) behoort het echter enkel tot Noord-Afrika. Om verwarring te vermijden, werd dit land dan ook niet opgenomen in de definitie van Sub-Sahara-Afrika die in deze paper wordt gehanteerd. Alle andere Afrikaanse naties die geen deel uitmaken van Noord-Afrika, kwamen wel in aanmerking.

Ik heb ervoor gekozen om specifiek een Sub-Saharaanse achtergrond als criterium te hanteren om twee gerelateerde redenen. Ten eerste heb ik in mijn bachelorproef onderzoek gedaan naar de veiligheidszorg in drie voormalige kolonies, namelijk (Democratische Republiek) Congo, Kenia en

Ivoorkust. Deze drie landen maken deel uit van Sub-Sahara-Afrika, dus leek het mij aangewezen om de kennis die ik heb opgedaan via mijn bachelorproef toch mee te nemen in deze masterproef. Ten tweede leek het me voor dit onderzoek niet voldoende representatief om enkel de ervaringen te bevragen van mensen met een geschiedenis in een van de drie landen die ik in mijn bachelorproef besproken heb. Daarom heb ik het doelgebied uitgebreid, waarbij Sub-Sahara-Afrika de meest logische keuze leek.

3.3. De begrippen “tweede generatie” en “hyphenated identity”

In mijn onderzoek ben ik op zoek gegaan naar personen van Sub-Saharaanse origine, die geboren of opgegroeid zijn in België. Dit houdt in dat, algemeen genomen, *minstens* hun ouders geëmigreerd zijn naar België en de respondenten dus *minstens* tot de tweede generatie behoren⁷. Het begrip “tweede generatie” omvat afstammelingen van degene die uit diens land van herkomst geëmigreerd is. Ze hebben dus zelf geen migratie-achtergrond. De term kent een enge en een brede definitie. De eerste schrijft expliciet voor dat de persoon moet *geboren* zijn in het land waarnaar de ouders geëmigreerd zijn. De brede definitie rekent ook hen mee die op zeer jonge leeftijd verhuisd zijn naar hun huidige thuisland, en dus geen herinneringen meer hebben aan het land van herkomst, én volledig gesocialiseerd zijn in de huidige samenleving. Laatstgenoemde omschrijving wordt voornamelijk gebruikt in kwalitatief onderzoek (Schneider, 2016). Ik kies er dan ook voor om deze definitie te hanteren, met 6 jaar als bovengrens voor de leeftijd waarop de respondent naar België is gekomen. Dit houdt in dat sommige respondenten zonder hun ouders naar België zijn verhuisd, bijvoorbeeld in het kader van een adoptie. Om methodologische redenen reken ik ook deze groep tot de tweede generatie, hoewel ze in het buitenland geboren zijn, in navolging van de brede definitie.

Er komt echter meer en meer kritiek op de term “tweede generatie”. Velen die behoren tot deze generatie zijn doorgaans in een bepaalde - vaak westerse - samenleving geboren of er op jonge leeftijd naar verhuisd, en zijn er dus ook opgegroeid en gesocialiseerd. Toch worden ze nog vaak met hun herkomstland of met dat van hun voorouders geassocieerd (Schneider, 2016). Daarom stel ik expliciet de vraag aan de respondenten of ze zich verbonden voelen met het land van herkomst van hun voorouders, en of ze het dus problematisch vinden dat ze hiermee geassocieerd worden.

---

⁷ Ik ben niet louter op zoek gegaan naar respondenten die behoren tot de tweede generatie. Ook de derde, vierde, vijfde... generatie kwamen in aanmerking. Ik duid echter enkel het begrip “tweede generatie” hier, aangezien dit de basis vormt voor de verdere indeling. Hieruit wordt duidelijk dat “derde generatie” degenen omvat wiens grootouders geëmigreerd zijn, ‘vierde generatie’ degenen wiens overgrootouders geëmigreerd zijn, enzoverder.

Zimmerman, Zimmerman & Constant (2007) legden reeds de nadruk op het belang van zelfidentificatie voor migranten, omwille van de invloed van externe factoren op iemands banden met het land van herkomst en met het gastland. Zij benoemden vier mogelijke vormen van zelfidentificatie of hechtingsstijlen, zijnde: integratie, ofwel sterke banden met zowel het land van herkomst als het gastland; assimilatie, ofwel sterkere banden met het gastland; separatie, ofwel sterkere banden met het land van herkomst; en marginalisatie, ofwel zwakke banden met beide landen (Zimmerman, Zimmerman & Constant, 2007). Het kan interessant zijn om na te gaan of ook de tweede generatie blijk geeft van deze verschillende stijlen, aangezien de auteurs enkel migranten van de eerste generatie onderzochten. Uitdagingen van terminologie met betrekking tot identiteit kunnen aangeduid worden met het concept “hyphenated identity”. Dit begrip impliceert een duale identiteit - vaak een etnisch-culturele - en leidt veelal tot interne conflicten bij de persoon aan wie zo’n dubbele identiteit wordt toegeschreven. Anderen willen deze duale identiteit dan weer behouden, vooral de zijde die hun land van oorsprong aanduidt (Sharobeem, 2003). Hoewel de *hyphenated identity* sterkere wortels heeft in de Verenigde Staten en daar eveneens vaker wordt gebruikt, past het in het kader van de diverse hechtingsstijlen ook binnen dit onderzoek.

3.4. De begrippen “ras” en “etniciteit”

Ras en etniciteit zijn sterk met elkaar verwante begrippen, maar toch bestaat er een betekenisverschil. Sociale wetenschappers beschouwen ras als een sociaal construct, hoewel het geschiedkundig verondersteld werd natuurlijk en biologisch te zijn. De term “ras” heeft haar wortels in de zeventiende en achttiende eeuw, en was vooral een manier voor Europese verlichtingsdenkers om niet-Europese groepen te categoriseren (Clair & Denis, 2015). Het is zeker niet de bedoeling dat ik hier de historische evolutie van ras en racisme beschrijf, maar het is wel cruciaal om inzicht te krijgen in hoe ras een kernaspect is geworden van de menselijke identiteit. Toen het begrip zijn intrede maakte, gebruikten dominante, witte groepen het hoofdzakelijk om uitbuiting van en geweld tegenover “ondergeschikte”, niet-witte gemeenschappen te legitimeren. Desondanks heeft de wetenschap meermaals aangetoond dat ras geen enkele biologische basis heeft: genetisch gezien zijn de verschillen binnen raciale groepen zelfs groter dan tussen verschillende “rassen”. Dit weerhoudt de samenleving er echter niet van om zelfs vandaag de dag significant gewicht toe te kennen aan ras, waarbij op basis van uiterlijke kenmerken - voornamelijk huidskleur - bepaalde gedragingen, capaciteiten en kenmerken worden toegekend aan verschillende gemeenschappen (Clair & Denis, 2015).

Etniciteit heeft minder te maken met fysieke kenmerken, en gaat meer over de geschiedenis, de afkomst en de culturele praktijken van een gemeenschap. Dit maakt dat, in tegenstelling tot het “natuurlijke” en “onveranderlijke” ras, etniciteit als veranderlijk wordt gezien, maar ook als een kenmerk dat personen zelf kunnen bepalen - voelt iemand zich verbonden met een bepaalde etniciteit of cultuur? Ondanks dit verschil worden ras, etniciteit en nationaliteit veelal als synoniemen gebruikt, hoewel deze zaken niet per se samenvallen. Daarnaast zijn deze drie identiteitsaspecten stuk voor stuk sociaal geconstrueerd. Het voordeel van sociale constructen is dat ze gedeconstrueerd kunnen worden, dat hun belang kan afnemen, maar constructen zijn tevens onderhevig aan verandering. Dit creëert de mogelijkheid om bepaalde groepen onder te brengen onder bepaalde noemers, wat leidt tot dominantie of onderdrukking van de betreffende groep (Clair & Denis, 2015).

3.5. Discriminatie en racisme

Wanneer we het hebben over racisme, heerst de idee dat het louter gaat om expliciete uitingen van afkeer tegenover iedereen die niet behoort tot het eigen ras of de eigen cultuur. Het is echter gecompliceerder dan dat. Ten eerste bestaat er een continuüm van afkeer of angst voor “raciale anderen”, waarbij racisme de uiterste vorm is. De begrippen op dit continuüm worden veelal aan elkaar gelijk gesteld, maar er bestaan wel degelijk subtiele verschillen. Daarnaast kunnen racistische ideeën op diverse manieren geuit worden, die lang niet allemaal expliciet, extreem of direct zijn. In dit deel belicht ik graag het onderscheid tussen enkele cruciale begrippen, evenals een aantal verschillende manieren waarop racisme tot uiting kan komen. Belangrijk om te vermelden is dat dit geen exhaustief overzicht is, maar louter enkele centrale concepten beslaat.

3.5.1. Colorism

Hoewel colorisme een praktijk is die vooral heerst in de Verenigde Staten, lijkt het mij niet overbodig om het begrip te duiden. Het streefdoel is en blijft namelijk het Eurocentrisch schoonheidsideaal, en treedt dus overal op (Radio Doc, 2019). *Colorism* wordt gedefinieerd als “the practice of favoring lighter skin over darker skin” (Grant, 2020, Introductiesectie). Dit kan voorkomen binnen en tussen eender welke raciale groepen: witte personen kunnen blij geven van *colorism* tegenover niet-witte personen, maar het doet zich eveneens voor *binnen* niet-witte gemeenschappen (Grant, 2020). In Europa, specifiek in de Nederlandstalige wereld, is het onderwerp sterk onderbelicht. De weinige Nederlandstalige artikelen - bijna allemaal niet-wetenschappelijk overigens - die het thema wel

aankaarten, spreken vrijwel uitsluitend over colorisme binnen de zwarte gemeenschap - bijvoorbeeld een interview met de Nederlands Nicole Terborg⁸ door Olave Nduwanje (2020).

We kunnen niet ontkennen dat het bevoordelen van degenen met een lichtere huidskleur boven degenen met een donkere huidskleur een probleem is binnen groepen van kleur, maar te vaak wordt het voorgesteld als iets wat *enkel* binnen een raciale minderheidsgroep voorkomt, terwijl ook witte mensen zich hier schuldig aan maken (Hannon, 2015). Witte mensen als groep hebben macht die andere raciale groepen niet bezitten, wat colorisme door witte personen tegenover personen van kleur racistisch maakt. Macht is namelijk een van de belangrijkste criteria om het onderscheid te maken tussen racisme en raciale discriminatie. Colorisme is echter niet altijd racistisch, bijvoorbeeld wanneer het zich *binnen* de witte gemeenschap voordoet: witte personen met een donkerdere huidskleur worden soms anders beoordeeld dan hun medegroepsleden met een lichtere huid (Grant, 2020). Hoewel deze vorm van colorisme op zich dus niet racistisch is - in dit scenario hebben ook de witte personen met een donkerdere huidskleur raciaal privilege en dus macht in de bredere samenleving - is het gegeven wel geworteld in racisme⁹. Zoals Grant (2020, par. 3) schrijft: “Without racism, someone’s value and perceived superiority wouldn’t be based on the color of their skin”.

Colorism is een complex gegeven, waarbij *white colorism* in het bijzonder weinig aandacht krijgt. Toch kan de impact van colorisme niet onderschat worden. Welke raciale groep er ook blijk van geeft, zwarte personen met een donkerdere huidskleur ervaren meer negatieve gevolgen op verschillende domeinen, waaronder toegang tot sociale, economische en culturele middelen (Grant, 2020; Hannon, 2015). Specifiek opperen sociale wetenschappers dat colorisme, vooral binnen de zwarte gemeenschap, een gevolg is van discriminerende praktijken op basis van huidskleur door witte personen. Zowel racisme als colorisme zijn ook nu nog een manier om de witte hegemonie te onderhouden (Hannon, 2015).

3.5.2. Discriminatie, ethnocentrisme en xenofobie

---

⁸ De weinige artikelen die ik vond met betrekking tot colorisme in de Nederlandstalige wereld waren hoofdzakelijk gebaseerd op informatie van Nicole Terborg. In Nederland wordt het thema daardoor nog net iets meer besproken, terwijl er vrijwel geen Belgische artikels te vinden zijn over colorisme. Ik heb er een paar gevonden, maar pas op de vierde pagina van de Google-resultaten, of zelfs verder, waardoor de betrouwbaarheid ervan ook lijkt af te nemen.

⁹ Het onderscheid tussen “racistisch” en “geworteld in racisme” is gebaseerd op de groep die blijk geeft van colorisme en de groep aan wie dit colorisme gericht is. Enkel wanneer een witte persoon coloristisch is tegenover een persoon van kleur is er effectief sprake van racisme. Toch zijn ook alle andere vormen van colorisme geworteld in racisme (*infra*).

“Racism seems to have become a passe-partout under which seemingly any discrimination of the “others” can be subsumed”, aldus Priester (zoals geciteerd in Rodat, 2017, p. 132). Racisme is een synoniem geworden van exclusie, uitsluiting, vijandigheid, afkeer en discriminatie.

Racisme is altijd discriminatie, maar discriminatie is niet in alle gevallen racisme. Waar ligt het onderscheid? Puur wettelijk gezien bestaat er geen eenduidige definitie van discriminatie. Internationale mensenrechtenverdragen voorzien meestal zelfs geen definitie van het concept (Altman, 2020). Deze masterproef is geen studie van het recht, dus de wettelijke regeling is hier minder van belang. Toch is een omschrijving van het concept “discriminatie” noodzakelijk, zeker in het kader van de interviews, waarin er hoofdzakelijk wordt gepeild naar ervaringen met discriminatie.

Vooroordelen zijn een precursor van discriminatie, en worden omschreven als irrationele negatieve gevoelens over andere sociale groepen (National Association of School Psychologists, 2019). Discriminatie bestaat uit drie facetten. Ten eerste sluiten discriminatoire praktijken personen uit op basis van de sociale groep waartoe iemand behoort. Ten tweede moet deze groep “*socially salient*” zijn, wat betekent dat het een identiteitsaspect betreft dat sociale interactie structureert. Het gaat dan bijvoorbeeld om etniciteit, religie of gender. De derde voorwaarde is misschien wel de belangrijkste: discriminatie moet schade of nadeel berokkenen aan de persoon of groep waartegen het gedrag gericht is. Cruciaal hierbij is dat deze schade relatief is: in de meeste gevallen wordt de dominante groep binnen de samenleving dan als referentiepunt genomen - bijvoorbeeld witte personen in het geval van racisme. Dat zwarte mensen in andere landen het slechter hebben, betekent nog niet dat zwarte burgers in een westers land geen racisme ervaren (Altman, 2020).

Twee andere begrippen die nogal snel worden beschouwd als synoniemen van racisme zijn ethnocentrisme en xenofobie. Ethnocentrisme is de opvatting dat de eigen groep (“wij”) en haar ideeën, kenmerken, normen en waarden superieur zijn. Iedereen die niet tot die groep behoort, is inferieur. De intolerantie tegenover “anderen” en de afkeer van culturele diversiteit die hieruit voortkomen, situeren zich op cognitief, affectief, evaluatief en normatief niveau.

Xenofobie betekent in brede zin de vijandigheid tegenover alles wat vreemd is. Concreet gaat men ervan uit dat de “vreemde” groep een bedreiging vormt, dat ze de eigen groep gaat “besmetten”, binnendringen of overheersen.

Het is nu duidelijk wat discriminatie, ethnocentrisme en xenofobie zijn. Maar hoe differentiëren deze opvattingen zich dan van racisme? Wat zijn de raakvlakken? Om deze te identificeren, moeten we eerst dieper ingaan op wat racisme precies inhoudt, hoe het werkt, en wat de geschiedenis ervan is.

3.5.3. Racisme

Een wetenschappelijke definitie van racisme is moeilijk te vinden. Verschillende academici hebben reeds geprobeerd tot een - enge of brede - omschrijving te komen. Ik bespreek hier enkel de engste en de breedste definities, aangezien die naar mijn mening het meest relevant zijn voor dit onderzoek. De invulling van het concept door Miles is zeer eng; hij ziet racisme louter als een ideologisch fenomeen. Biologische kenmerken, die natuurlijk en onveranderlijk zouden zijn, vormen de basis van het onderscheid tussen raciale groepen. De “andere” raciale groep krijgt daarbij negatieve eigenschappen toebedeeld, waardoor de dominante groep hen als een bedreiging construeert. De breedste invulling van racisme onderscheidt twee componenten: verschil en macht, waarbij de eigen groep (“wij”) tegenover andere groepen (“zij”) wordt geplaatst. Dit wij-zijdenken creëert en onderhoudt het bestaan van dominante en onderdrukte groepen (Rodat, 2017). Ik hanteer in dit werk een combinatie van deze twee definities. Biologische kenmerken vormen veelal de basis om bepaalde kenmerken aan verscheidene raciale groepen toe te kennen, maar ook macht is cruciaal om het onderscheid tussen discriminatie en racisme te begrijpen.

Samengevat omvat racisme de attitudes, acties, structuren en het sociaal beleid die personen of groepen onderdrukken op basis van hun kleur. Het komt voor op drie niveaus: individueel, institutioneel en cultureel. Individueel racisme wordt algemeen beschouwd als opzettelijke daden waarmee men raciale minderheden tracht te schaden, benadelen of discrimineren. Dit kan gaan van meer “onschuldige” praktijken zoals het niet bedienen van zwarte personen, tot extreem geweld en moord, enkel en alleen omwille van iemands huidskleur. Institutioneel racisme beslaat beleid, procedures en structuren op diverse domeinen van de samenleving die personen van kleur structureel benadelen, terwijl witte personen erdoor bevoordeeld worden (Sue, 2010). Cultureel racisme ten slotte bestaat deels uit ethnocentrisme - het geloof in de superioriteit van de eigen cultuur en waarden - en deels uit het opleggen van die eigen cultuur en waarden aan andere groepen. Dit gaat tevens gepaard met vooroordelen tegenover anderen omwille van hun cultuur (Scott, 2007).

Racisme is dus wel degelijk een vorm van discriminatie, ethnocentrisme en xenofobie, en komt voort uit het geloof in de superioriteit van het eigen ras. De opvatting dat elk ras verschillende capaciteiten en kenmerken heeft, leidt tot sociale hiërarchieën en discriminatie op verschillende domeinen en niveaus (NASP, 2019). Racisme is echter breder dan discriminatie, ethnocentrisme of xenofobie: het draait niet enkel om de afkeer van “vreemdelingen” of het geloof in de eigen superioriteit, maar ook

om een “angst voor vermenging” (Rodat, 2017). Daarnaast heeft racisme diepere wortels. Discriminatie is slechts een van de vormen die racisme doorheen de geschiedenis heeft aangenomen, naast historische praktijken als genocide, slavernij en kolonialisme. Racisme is dus geen natuurlijk gegeven, maar een dynamisch proces, dat zich voortdurend aanpast aan de omstandigheden. Volgens Lentin (2011a) is het tevens een politiek instrument geworden van de natiestaat en haar nationalisme, voornamelijk sinds de Verlichting (Lentin, 2011b). “Ras” en dus ook “racisme” zijn sociale constructen die door de samenleving die hen geschapen heeft, in stand worden gehouden (Bell, zoals geciteerd in Scott, 2007). Ook door de politieke instrumentalisering ervan blijft racisme echter bestaan (Lentin, 2011a). In die politieke instrumentalisering ligt ook het grootste verschil tussen “louter” vooroordelen of discriminatie en racisme. Inhoudelijk betekenen de begrippen vrijwel hetzelfde, maar de context waarin ze gebruikt worden is cruciaal. Taal is macht, en macht is nu net waar het om draait in het onderscheid tussen discriminatie en racisme. Er is enkel sprake van racisme indien de racistische denkwijzen of praktijken afkomstig zijn van groepen met macht, waardoor ze via beleid en structurele praktijken op systematische wijze kunnen discrimineren. Dergelijk beleid en praktijken worden onderhouden door de verspreiding van culturele waarden en overtuigingen die de dominante groep eveneens verspreidt (Mcleod, 2021).

Bovenstaande definitie suggereert mogelijk dat enkel institutioneel en cultureel racisme effectief als racisme bestempeld kunnen worden. Raciale hiërarchieën zijn inderdaad alomtegenwoordig in sociale instituties, beleid, en de brede samenleving, maar ook in dagelijkse interacties. Minderheidsgroepen dragen er de gevolgen van, wat hen echter ook in staat stelt om die gevolgen zichtbaar te maken. Ze zijn experts op het vlak van raciale onderdrukking en moeten dus betrokken worden bij de ontwikkeling van maatregelen om racisme tegen te gaan en te elimineren. Belangrijk bij dit soort maatregelen is dat erkend wordt dat “ras” en “racisme” sociale constructen zijn (Bell, zoals geciteerd in Scott, 2007).

3.5.4. *Microaggressions*

De term *microaggressions*, een vorm van discriminatie, bestaat sinds de jaren 1970, maar de impact ervan wordt pas meer recent onderkend (DeAngelis, 2009). Vooral het werk van Sue et. al (2007) is belangrijk, waarin de auteurs raciale microaggressies definiëren als “commonplace daily verbal, behavioral, or environmental indignities (...), that communicate hostile, derogatory, or negative racial slights and insults toward people of color” (p. 271). Witte mensen maken zich hier, vaak onbewust, schuldig aan ten gevolge van impliciete biases en vooroordelen (Sue et. al, 2007). Voornamelijk

liberale witte personen, die gelijkheid hoog in het vaandel dragen, gedragen zich onbewust racistisch. Hun liberale denkwijzen zijn meteen ook de reden dat ze zich schuldig maken aan zogenaamd "aversive racism", een vorm van racisme die door de dader niet erkend wordt als racisme door de onwil om zichzelf als racistisch te zien (DeAngelis, 2007).

Sue et. al (2007) bepalen drie grote categorieën *microaggressions*:

- 1) *Microassault*: een expliciete aanval - verbaal of non-verbaal - die bedoeld is om het slachtoffer schade te berokkenen. De praktijken onder deze noemer gebeuren eerder bewust en privaat.
- 2) *Microinsult*: een opmerking die de impact van ras negeert of ontkent, hoe ras iemands macht en kansen bepaalt.
- 3) *Microinvalidation*: een uitspraak die de gevoelens en *lived reality* van het slachtoffer ontkent. *Colour blindness* - menen dat men "geen kleur ziet" - is hier het klassieke voorbeeld van.

Binnen deze drie overkoepelende categorieën bestaan er nog negen subcategorieën (Sue et. al, 2007):

- 1) *Alien in one's own land*: de assumptie dat niet-witte mensen geboren zijn in een ander land (dan het westerse land waarin ze wonen)
- 2) Toekenning van intelligentie: stereotypen over de mate van intelligentie toepassen, waarbij mensen van kleur als minder intelligent worden gezien
- 3) *Colour blindness*
- 4) Assumptie van criminele status
- 5) Ontkennen van individueel racisme, vaak omdat men vrienden van kleur heeft of omdat men onderdrukking ervaart op basis van een ander identiteitsaspect (bv. gender)
- 6) *Myth of meritocracy*: de idee dat ras geen rol speelt bij succes en kansen. Bell (zoals geciteerd in Scott, 2007) stelt dat deze mythe het zelfbelang, de macht en het privilege van de meerderheidsgroep verbergt.
- 7) Pathologiseren van culturele waarden en manieren van communiceren, waarbij de "witte manier" superieur is
- 8) Tweederangsburger: dit fenomeen treedt op wanneer een witte persoon bevoordeeld wordt ten koste van de persoon van kleur
- 9) *Environmental invalidation*: microaggressies op macroniveau, die ook duidelijk worden op systemisch en omgevingsniveau

Deze microaggressies zijn, zoals de term suggereert, meer subtiel, maar ze dragen wel een onderliggende negatieve en discriminerende boodschap met zich mee (Sue et. al, 2007). Daarnaast zijn ze nog steeds gebaseerd op het behoren tot een raciale minderheidsgroep. Ze gebeuren

hoofdzakelijk onbewust en/of onopzettelijk, maar hun kracht zit net in hun subtiliteit en onzichtbaarheid (DeAngelis, 2009). Ze hebben dan ook nog steeds een negatieve impact op het mentale welzijn en functioneren van het slachtoffer, mede doordat een gevoel van onzekerheid achterblijft: was dit werkelijk een geval van raciale discriminatie (Sue et. al, 2007)? Herhaaldelijke confrontatie met dergelijke voorvallen, die alomtegenwoordig zijn, zorgt er mogelijk voor dat slachtoffers een zekere druk voelen om de hele raciale groep positief te representeren of dat ze hun gedrag in bepaalde situaties aanpassen (DeAngelis, 2009).

3.5.5. *Expliciet en impliciet racisme*

Expliciet racisme komt vandaag de dag amper nog voor in vergelijking met vorige eeuwen. Dat betekent echter niet dat racisme uitgeroeid is. Wel betekent het dat openlijk racisme sinds de successen van de burgerrechtenbewegingen in de jaren 1960 steeds minder aanvaard wordt. Verschillende studies concluderen dan ook dat een afname van racistische attitudes eerder een afname in de sociale wenselijkheid ervan reflecteert (Clair & Denis, 2015). Om negatieve reacties te vermijden, schakelen racisten sneller over op impliciet of subtiel racisme. Maar is dit racisme daarom minder schadelijk?

Expliciete uitingen van racistische opvattingen bieden een verklaring voor de voortdurende raciale dominantie van witte mensen over hun niet-witte tegenhangers. Wanneer direct racisme wegvalt, is het niet meer zo makkelijk om raciale ongelijkheid - ongelijke kansen en uitkomsten tussen raciale groepen - te verklaren. Toch zijn raciale discriminatie en de ongelijkheid die erdoor ontstaat nog steeds prominent op verschillende niveaus en domeinen, waaronder de strafrechtsbedeling, gezondheidszorg, de arbeidsmarkt, onderwijs of huisvesting. Hierbij maken voornamelijk sociale instellingen en systemen zich schuldig aan racisme (Clair & Denis, 2015). We kunnen dus stellen dat institutioneel racisme, dat een lange geschiedenis heeft, ongelijkheid reproduceert.

Hiermee wil ik geen afbreuk doen aan de sterke aanwezigheid en impact van individueel en interpersoonlijk racisme. De vormen waarin individueel en interpersoonlijk racisme zich op heden manifesteren, krijgen de naam "new racisms". Zij worden gekenmerkt door stereotyperingen van minderheidsgroepen, waarbij die gemeenschappen worden afgedaan als minderwaardig en geen recht hebbend op dezelfde kansen en middelen. *New racisms* hoeven niet altijd bewust of opzettelijk tot uiting te komen. Meer zelfs, het merendeel van de witte bevolking steunt raciale gelijkheid *in theorie*, maar heeft moeite met praktijken die dergelijke gelijkheid tot stand kunnen brengen.

Clair & Denis (2015) benoemen een aantal voorbeelden van *new racisms*.

- 1) *Symbolic racism*: stereotypen van “onverantwoordelijke” zwarte mensen, wat vaak samenhangt met het geloof in de universaliteit van westerse waarden en normen, en die voortkomen uit socialisering in een westerse maatschappij.
- 2) *Laissez-faire racism*: hardnekkige anti-zwarte stereotypen, waarbij zwarte gemeenschappen voor diverse sociale problemen de schuld krijgen. Deze vorm treedt hoofdzakelijk op bij degenen die *in theorie* pro raciale gelijkheid zijn, maar zich snel benadeeld voelen wanneer minderheidsgroepen succes boeken.
- 3) *Colourblind racism*: racisme waarbij men tracht de raciale status quo te verdedigen zonder racistisch over te komen.

De *new racisms* komen deels voort uit *implicit biases*. Zoals de term suggereert, is men zich er in de meeste gevallen niet bewust van dat men dergelijke biases bezit. Toch hebben deze attitudes een aanzienlijke impact. Doordat raciale biases ervoor zorgen dat individuen witte mensen associëren met positieve kenmerken en zwarte mensen met negatieve eigenschappen, kleuren ze interacties (Clair & Denis, 2015). Payne & Hannay (2021) stellen echter dat *implicit bias* niet enkel een individuele attitude is, maar ook, en misschien zelfs hoofdzakelijk, systemisch racisme creëert en in stand houdt. Het artikel waarnaar ik hier verwijs is een opiniestuk, maar aangezien ook Clair & Denis (2015) stellen dat *implicit biases* raciale discriminatie en ongelijkheid deels verklaren, kan deze stelling niet genegeerd worden.

Natuurlijk beïnvloeden raciale biases interpersoonlijke interactie, en moeten ze aangepakt worden op micro- en mesoniveau. In tegenstelling tot de heersende aanname, zijn deze attitudes echter niet stabiel en niet sterk gelieerd aan individuele gedragingen. Het belangrijkste uitgangspunt van de theorie die *implicit bias* als een individuele attitude beschouwt - dat het voortkomt uit socialisatie - suggereert zelfs een groter probleem (Payne & Hannay, 2021). Raciale vooroordelen - impliciet of expliciet - hebben hun basis in de maatschappij, waardoor ze op grotere schaal kunnen verspreid en onderhouden worden, op individueel en interpersoonlijk niveau, maar absoluut ook op institutioneel niveau. *Implicit bias*-trainingen zijn zeker belangrijk, maar ook de contexten - die volgens het *Bias of Crowds*-model en het *Prejudices in Places*-model cruciaal zijn in het verklaren van ongelijke kansen en uitkomsten - moeten aangepakt worden (Payne & Hannay, 2021). Volgens Payne en Hannay (2021) zijn beleid dat ongelijkheid direct aanpakt en een verandering in sociale normen essentieel. Een andere oplossing die zij aanbieden, is de aanwezigheid van leden uit minderheidsgroepen in hooggeplaatste posities (Payne & Hannay, 2021). Hoewel representatie veranderende normen

reflecteert en de kloof tussen dominante en onderdrukte groepen dicht, mogen we niet uit het oog verliezen dat *implicit biases* niet uitsluitend voorkomen bij witte personen. Wanneer personen van kleur er dergelijke opvattingen op na houden, is er sprake van *internalised racism* (Clair & Denis, 2015). Representatie is enorm belangrijk, zeker in machtsposities, maar naar mijn mening kan het enkel tot verandering leiden in combinatie met het tegengaan van racisme op bredere schaal én op een diepgaande manier.

Subtiele uitingen van racisme, zoals de reeds besproken *microaggressions* en de *new racisms*, kunnen dus evenzeer schade aanrichten. Enerzijds kunnen slachtoffers hun ervaring meestal niet bewijzen of zijn ze zelfs niet overtuigd dat er sprake was van racisme. Anderzijds zijn impliciete vormen van racisme sterk aanwezig op macroniveau, in instellingen en machtssystemen. Ten slotte zijn minder extreme of minder zichtbare vormen van racisme ook nog simpelweg racisme. Raciale ongelijkheid blijft bestaan, raciale minderheden blijven geconfronteerd worden met raciale discriminatie, en voorbeelden van racisme die het publieke discours bereikt hebben zijn er in overvloed.

3.5.6. *Tokenism*

“Ik heb zwarte vrienden, dus ik kan niet racistisch zijn”. Dit is een veelgebruikt argument tegen beschuldigingen van racisme, en is meteen ook een sprekend voorbeeld van *tokenism*. Met dat concept wordt beschreven hoe leden van een minderheidsgroep gebruikt worden als de zogenaamde *token* van diversiteit, als het symbool van openheid en inclusiviteit (Fitchburg State University, 2021). Het is een term die oorspronkelijk van toepassing was op organisaties en bedrijven, waarbij een of enkele personen uit een minderheidsgroep werden gebruikt om te tonen dat de instelling tegen discriminatie is (Fitchburg State University, 2021). We zien *tokenism* vandaag de dag ook meer en meer op individueel niveau, waarbij men vrienden, familie of kennissen van kleur inzet als “bewijs” dat men niet racistisch is. Echter kunnen we het individu beschouwen als een onderdeel van de instelling of het systeem: bewust of onbewust beschermen individuele leden van de maatschappij het systeem zoals het bestaat, waardoor verandering wordt bemoeilijkt (Lee, 2020). Het probleem met *tokenism* is dan ook dat het vaak blijft bij dit ene symbolische gebaar; de organisatie of het individu doet geen moeite om discriminatoire praktijken verder uit te dagen of ongelijkheid tegen te gaan (Fitchburg State University, 2021). Daarnaast betekenen symbolische gebaren zeker niet dat men zich niet meer schuldig kan maken aan racisme. Meer nog, institutioneel *tokenism* zorgt ervoor dat het ongelijke systeem kan blijven bestaan (Lee, 2020).

4. Onderzoekresultaten

Voor ik dieper inga op de resultaten van het onderzoek wil ik opmerken dat de meeste respondenten vermeldden dat ze dingen niet snel persoonlijk nemen en niet snel iets opvatten als racistisch. Zo opperde vrijwel iedereen andere mogelijke redenen waarom de politie onvriendelijk was. Hoewel twijfel rond het al dan niet racistisch karakter van een situatie soms veroorzaakt wordt door jarenlange *microaggressions*, wil ik niet suggereren dat zwarte mensen alleen maar racisme meemaken met de politie of dat alle agenten racistische opvattingen hebben. Wel staat de ervaring van de respondent centraal in dit emisch onderzoek; wanneer zij een situatie ervaren als ingegeven door racisme, codeerde ik deze ook op die manier.

4.1. Definitie discriminatie en racisme

In dit onderzoek gaven de respondenten hun eigen definitie van discriminatie en racisme. Individuele definities verschilden, maar we kunnen wel een aantal raakvlakken identificeren tussen wat volgens de respondenten gecategoriseerd kan worden onder discriminatie en racisme.

Discriminatie is voor de respondenten breder dan racisme. In sommige gevallen draait het rond huidskleur of afkomst, maar het kan net zo goed gaan om seksualiteit, gender, geloof of handicap. De kerneigenschap is het negatief behandelen van een ander, puur op basis van een onveranderlijk kenmerk. Definities van racisme liepen meer uiteen. Toch zijn er een paar overeenkomsten. Racisme draait volgens de respondenten uitdrukkelijk om kenmerken als huidskleur, afkomst en ras. Over het algemeen kreeg het begrip een meer extreme invulling, en vrijwel iedereen nam woorden in de mond als “negatief” of “kwetsend”. Een gevolg van racisme dat terugkwam doorheen de interviews was het onrecht, de ongelijke behandeling en het verschil in kansen. Voor twee respondenten situeert deze raciale ongelijkheid zich hoofdzakelijk op institutioneel niveau, bijvoorbeeld op het domein van huisvesting of tewerkstelling. Een van hen maakte het onderscheid tussen racisme en discriminatie op basis van het niveau waarop het zich afspeelt: discriminatie draait meer rond het toepassen van vooroordelen op individuen en groepen, terwijl racisme het systeem is dat bepaalde groepen bevoordeelt ten nadele van andere.

Een opvallend verschil in de omschrijving van twee respondenten wil ik nog opmerken. De ene beschreef racisme als opzettelijk en bewust iemand kwetsen omwille van diens huidskleur. Hierin zien we het expliciete karakter van racisme volgens deze persoon. De andere stelde het volgende:

Wanneer mensen zich baseren op mijn huidskleur of met wat ze op tv hebben gezien of hebben meegemaakt, mij veroordelen voordat ik me kan bewijzen.

Volgens deze definitie is racisme een veralgemening op basis van huidskleur. Dit kan expliciet racisme als gevolg hebben, maar kan zich evengoed beperken tot *implicit bias*. Terwijl de eerste respondent hamert op het bewust karakter van racisme, erkent de tweede dat racisme evenzeer iets onbewusts of latents kan blijven.

4.2. Zelfidentificatie en migratieachtergrond

De meeste van mijn respondenten, behalve twee, zijn nog niet naar Afrika teruggekeerd, laat staan hun specifiek land van afkomst. Dit neemt echter niet weg dat het overgrote merendeel zich verbonden voelt met het land waar hun roots liggen. Zoals een respondent zei:

Ik voel mij gewoon Afrikaans. Ik spreek de taal niet, ik ben daar nooit geweest, ik heb daar niet zo'n band mee, maar ik voel me wel zo.

Het opgroeien in een westerse context heeft een duidelijke impact op de zelfidentificatie van de respondenten. Een persoon verwoordde die invloed uitdrukkelijk:

De meeste Afrikanen, denk ik, snappen mij niet. Ik ben in een blanke society opgegroeid.

De manier waarop socialisering in België de zelfidentificatie beïnvloedt, loopt uiteen. Voor één respondent versterkte het opgroeien in België zijn Afrikaanse identiteit. Dit is vooral het gevolg van racisme dat hij heeft meegemaakt of waarvan hij getuige is geweest:

Ik identificeer mij nu als Afrikaan. Vroeger als Belg, maar nu door de samenleving en wat er allemaal gebeurt, voel ik me niet echt Belg.

Een andere respondent verklaarde iets gelijkaardigs:

Thuis voel je je een mens, en dan kom je op school en word je ermee geconfronteerd dat je niet een van hen bent. Dat speelt een rol. Nu identificeer ik me als mezelf. Ik ben niet Afrikaans, want ik heb geen enkele band met Afrika, en ik ben ook geen Belg, want ik heb geen enkele affectie met het land.

Hoewel deze persoon zich dus niet verbonden voelt met het land van herkomst, hebben ervaringen met racisme ook voor hem een negatieve invloed gehad op de mate waarin hij zich identificeert als Belg. De hechtingsstijlen van separatie en marginalisatie zijn echter een uitzondering in dit onderzoek. Het merendeel van de geïnterviewde personen voelt zich zowel Belgisch als Afrikaans. Afhankelijk van welk deel het zwaarste doorweegt, zijn integratie en assimilatie de meest voorkomende hechtingsstijlen in de steekproef. Opgroeien in een westerse samenleving heeft het vooral moeilijk gemaakt om beide culturen met elkaar te verzoenen voor degenen die zich zowel verbonden voelen met België als met hun Afrikaans land van origine. Voor Belgen zijn ze te Afrikaans, en voor Afrikanen te Belgisch. Een respondent, die als driejarige door Belgische ouders werd geadopteerd, gaf het volgende als antwoord op de vraag of ze zich meer thuis voelt in haar land van herkomst:

Ook al ben ik zwart, en ook al kan ik me kleden zoals de mensen daar, ze gaan altijd merken aan je gedraging en de manier waarop je praat, dat je - in hun ogen - een Europeaan bent. (...) Als persoon van Afrikaanse origine die in Europa opgroeit, ben je hier in Europa anders, maar als je dan naar het land van afkomst gaat, ben je ook nog altijd anders. Dus je zit constant in twee werelden en dat is soms wel moeilijk.

Haar innerlijke identiteitsstrijd werd deels veroorzaakt door racisme in Europa en colorisme in Afrika. Verschillende respondenten bevestigden aan de hand van anekdotes dat colorisme inderdaad heerst in Afrika, maar op een andere manier dan hoe Grant (2020) het definieert (*supra*). Uit de interviews kwam vooral naar voren dat in Afrika degenen met een donkere huidskleur beter worden behandeld of meer worden geaccepteerd dan degenen met een lichtere huidskleur. Colorisme is echter niet altijd gebaseerd op huidskleur. Dit klinkt tegenstrijdig, maar diverse respondenten linkten colorisme aan de houding die Afrikanen in Afrika innemen tegenover mensen die in Europa wonen. Er heerst namelijk de idee dat Europeanen (met of zonder niet-Europese achtergrond) het beter hebben. Het is natuurlijk wel zo dat de situaties compleet verschillend zijn in Afrikaanse en Europese landen - het kapitalisme is in vele Afrikaanse landen niet op dezelfde manier doorgedrongen als in Europa om maar een voorbeeld te noemen - maar uit de interviews kwam naar voren dat personen in de herkomstlanden van de respondenten weinig rekening houden met individuele situaties van inwoners van Europese

landen. Een tweede respondent bevestigde dat mensen uit haar thuisland haar anders bekijken sinds ze naar België is geëmigreerd:

Als Belgen ons niet als Belgen zien, zien zij ons ook niet meer als Guinees.

Vrijwel iedereen, ongeacht het aandeel Belg en Afrikaan in hun identiteit, worstelde in meer of mindere mate met hun (etnisch-culturele) identiteit, aangezien ze een Afrikaanse achtergrond hebben, maar gesocialiseerd zijn in een witte samenleving. Deze innerlijke strijd was nog sterker bij de respondenten die een Belgische en een Afrikaanse ouder hebben. Zoals een van hen zei:

Je weet niet waar je toe behoort, want voor blanke mensen ben je zwart en voor zwarte mensen ben je blank.

Deze getuigenis toont aan hoe moeilijk het kan zijn om een *hyphenated identity* te hebben. Een duale identiteit leidt tot interne conflicten, waar meerdere respondenten duidelijk blijken van gaven (*supra*). Voor personen van gemengde afkomst kan dit tevens gelinkt worden aan colorisme: ze zijn te donker om wit te zijn, maar te licht om als zwart te worden beschouwd. Een andere respondent, die de dochter is van een Nigeriaanse moeder en Belgische vader, vertelde het volgende:

Ik denk dat als ik naar Nigeria zou gaan, ik me heel heel heel blank en westers zou voelen.

We kunnen dit classificeren als een gevolg van colorisme. Aangezien de respondent van gemengde afkomst is - een halfbloed, zoals ze zichzelf noemt - kunnen we uit de voorgaande anekdote rond colorisme afleiden dat dit negatieve reacties kan uitlokken bij mensen in Afrika. In extreme gevallen zou haar gemengde afkomst zelfs kunnen leiden tot ontvoering in Nigeria, wat de reden is dat ze nog niet is teruggekeerd. Het risico op ontvoering heeft te maken met haar lichtere huidskleur - wat dan weer wel een voorbeeld is van klassiek colorisme zoals Grant (2020) het omschrijft, aangezien lichtere personen een hogere status hebben in het land. Negatieve reacties specifiek van haar Afrikaanse familie hebben dan weer eerder te maken met de omgeving waarin ze opgegroeid is. Hoewel haar moeder haar Nigeriaanse invloeden heeft meegegeven, vertelt ze dat ze vooral blanke vrienden heeft en daardoor hun visies op bijvoorbeeld religie heeft overgenomen. Hierdoor voelt ze zich een buitenbeentje wanneer ze samenkomt met haar Afrikaanse familieleden: ze merkt dat ze de typisch Nigeriaanse kijk op godsdienst niet deelt. In haar eigen woorden: ze voelt zich "de *white chick* van de familie". Ze heeft het gevoel dat ze niet over alles kan meepraten:

Ik ben zagezegd te blank om zwart te zijn, en te zwart om blank te zijn. (...) Ze zeggen soms ook tegen mij dat ik een halfbloedje ben, dus mensen kijken naar mij op, willen je zien, terwijl zij zwart zijn. Dat is anders.

Uit het onderzoek kunnen we echter afleiden dat *colorism* geen gegeven is dat uitsluitend bestaat in Afrika of in Afrikaanse gemeenschappen in België. Ook witte Belgen maken zich schuldig aan, in hun geval, de klassieke definitie van colorisme:

Ik moet dan meteen denken aan beauty standards, dat je merkt dat er minder interesse wordt getoond in zwarte meisjes en dat dat letterlijk ook gezegd werd.

Omdat in het geval van colorisme door witte Belgen tegenover zwarte personen de dimensie van macht aanwezig is, is er sprake van racisme. Daarnaast is er ook het etnocentrische aspect, waarbij Europese schoonheidsidealen worden toegepast op mensen met een niet-Europese achtergrond.

4.3. Ervaringen tijdens het opgroeien in België

Mijn respondenten groeiden op in de jaren 1990 en vroege jaren 2000. Een enkeling vertelde nooit om haar huidskleur of afkomst gepest te zijn geweest of er op attent te zijn gemaakt. Verder gaven ze allen aan dat in die tijd de plaats waar ze woonden overwegend wit was, en er amper Afrikanen in de buurt aanwezig waren. Voor een van de respondenten was dit echter geen probleem, integendeel:

Ik heb eigenlijk geen moeilijkheden gehad qua integratie. (...) Op dat moment lag afkomst nog niet zo centraal.

Een andere respondent vertelde dan weer dat de informatie die haar adoptieouders hadden gekregen op sommige vlakken te wensen over liet:

Mijn ouders hadden wel veel informatie gekregen, maar het was niet zoals nu, dat je op Google dingen kan opzoeken. Simpele dingen zoals huidverzorging of verzorging voor mijn haar vond je niet. Dat was wel moeilijk, om er altijd aan herinnerd te worden dat je niet hetzelfde bent als je omgeving.

Hoewel huid- en haarverzorging iets triviaals lijkt, heeft het gebrek aan informatie rond en aan middelen voor dergelijke zaken de capaciteit om aan *othering* te doen. Doordat huid- en haarproducten voor zwarte mensen niet overal voorhanden waren, benadrukte dit voor deze respondent het feit dat ze “anders” was dan de witte Belgische bevolking. Hoewel de respondent geen ervaringen met expliciet racisme rapporteerde tijdens haar jeugd, had minder zichtbare discriminatie, evenals onwetendheid - die beide naar voor komen in de afwezigheid van huid- en haarverzorgingsproducten in de stad waar ze opgroeide - een aanzienlijke impact op haar mentaal welzijn. Onwetendheid is volgens een andere respondent trouwens een oorzaak van het racisme dat nog steeds aanwezig is in de samenleving.

Een andere participant, wiens familie ook behoorde tot de eerste Afrikanen in haar omstreken, gaf eveneens aan geen expliciet racisme meegemaakt te hebben tijdens het opgroeien. Wel werd ze naar eigen zeggen niet volledig aanvaard. Zo begonnen kinderen te huilen als ze haar, een Afrikaans meisje, zagen. Kinderen lijken volgens het onderzoek sowieso meer expliciet racisme te tonen, maar het is complex om dergelijke reacties te categoriseren onder een bepaalde vorm van racisme. Huilen is een extreme reactie op het louter ontmoeten van een zwarte persoon. We kunnen aannemen dat deze respons geworteld is de angst voor wat vreemd is, of in een wij-zij-denken; zwarte personen zijn “anders” dan witte personen. Volgens deze stelling zou de ervaring die deze respondent rapporteerde, onder xenofobie of racisme vallen. Hoewel de huilbui van een kind, evenals expliciet racistische opmerkingen door kinderen, wel degelijk geworteld zijn in racisme, zijn jonge kinderen zich vaak niet bewust van hun racistische aannames. Een respondent erkende dat kinderen op jonge leeftijd minder ontwikkeld zijn. Daarnaast is racisme bij kinderen vaak het resultaat van de manier waarop ze worden opgevoed en de waarden en normen die hun ouders hen meegeven. Daarom kan deze reactie niet eenduidig gecategoriseerd worden onder expliciet racisme, maar het is moeilijk om te bepalen waar het dan wel precies onder valt.

Ook andere respondenten hadden negatieve ervaringen met andere kinderen. Pestgedrag stoelde voornamelijk op expliciet racisme: respondenten kregen zaken als “stuk chocola”, “gij vuile *neger(in)*” en “*trace de frein*” naar hun hoofd geslingerd. Een opmerking als “vuile *neger(in)*” valt door de toevoeging van “vuile” onder xenofobie, aangezien het een angst voor besmetting van de eigen groep impliceert. De constructie van zwarte mensen als een bedreiging voor het voortbestaan van de witte, inheemse bevolking, alsook een afkeer voor culturele diversiteit - ethnocentrisme dus - wordt benadrukt in de volgende uitspraak met betrekking tot de manier waarop racisme tot uiting komt in het dagelijkse leven:

[Op straat], mijn vriendin is wit, en dan zie je mensen kijken van: "Ja, een zwarte met een witte, dat hoort niet, dat mag niet".

Ook later heeft één persoon te maken gekregen met expliciet racisme. Een man die ze op het werk begeleidde, zei racistische dingen, gebaseerd op stereotypen. Een opvallende uitspraak was: "De helft van Turkije en Afrika zit gewoon op zijn gat, lui te wezen". Dit is een expliciete uiting van racisme, maar we kunnen het ook categoriseren onder *laissez-faire* racisme (Clair & Denis, 2015). De man geeft blijk van hardnekkige anti-zwarte en anti-Turkse stereotypen, waarbij zwarte en Turkse gemeenschappen voor het sociale probleem van werkloosheid de schuld krijgen, terwijl witte Belgen er voor moeten opdraaien.

Voorgaande getuigenissen bewijzen dat expliciet racisme niet helemaal verdwenen is. Wel toonden de interviews aan dat het absoluut niet meer de meest voorkomende vorm van racisme is. Het leeuwendeel van de respondenten heeft te kampen gehad met *microaggressions*, vooral in de vorm van stereotiepe opmerkingen:

"Is dat je echt haar?" (1), "Hoe komt het dat je zo goed Nederlands kan praten?" (2). (...) Of: "jij bent een goeie" (3).

Sommigen kijken op voorhand heel nadelig naar jou. Daarna zijn ze dan verbaasd of verwonderd met je werk of wie je bent, wat je verwezenlijkt, en dan proberen ze door de huidskleur heen te kijken, en zeggen ze "jij bent anders dan de rest" (3).

In mijn job [word ik er soms op attent gemaakt dat ik een "andere" huidskleur heb]. Af en toe "amai, je kan goed Nederlands" (2), of "amai, ben jij een verpleegster?" (4).

Als het blanken zijn, [gedraag ik me wel anders], minder mezelf op een soort van manier. Netter, passend in de maatschappij, doen alsof je geen kleur hebt (5).

Respectievelijk kunnen dit soort opmerkingen onder volgende noemers van *microaggressions* die Sue et al. (2007) definiëren, geplaatst worden:

- 1) Pathologiseren van culturele waarden. Deze microaggressie gaat voornamelijk over tradities en manieren van communiceren, maar aangezien het haar van zwarte personen anders is dan dat van witte personen en vaak deel uitmaakt van een culturele traditie of gewoonte, valt ook dit onder deze noemer te plaatsen. De opmerking is gebaseerd op een gepercipieerd verschil - wij versus zij en dus racisme - maar door de subtiliteit ervan geldt het als een *microaggression*.
- 2) *Alien in one's own land*. Hoewel de respondenten geboren of opgegroeid zijn in België, nemen mensen die deze vraag stellen aan dat dit niet zo is, louter op basis van hun huidskleur.
- 3) Tweederangsburger en *symbolic racism*. De opmerking "jij bent een goeie" is een eerder abstract voorbeeld van de microaggressie tweederangsburger. Toch wordt in dergelijke situaties een witte persoon bevoordeeld tegenover een zwarte persoon, aangezien een witte persoon niet enkel door hun huidskleur als een "goede" of een "slechte" worden aangeduid. De uitspraak is ook een voorbeeld van *symbolic racism*, wat niet tot de *microaggressions* behoort, maar tot de *new racisms* (Clair & Denis, 2015). De opmerking komt voort uit stereotypen over zwarte mensen, die "onverantwoordelijk en minderwaardig" zijn. Iemand die niet aan deze stereotypen conformeert, is dan "een van de goeden".
- 4) Toekenning van intelligentie. Degenen die een dergelijke opmerking maken, zijn ervan overtuigd dat zwarte mensen minder intelligent zijn, en vinden het daarom opvallend dat ze een job uitoefenen die standaard als hoger opgeleid wordt beschouwd.
- 5) *Colour blindness*. De persoon in kwestie doet zelf alsof ze geen kleur heeft, waardoor ze het mogelijk maakt voor witte mensen in haar omgeving om geen kleur te hoeven zien. Hoewel de respondent dit niet expliciet uit, kunnen we aannemen dat ze te maken krijgt met *colour blindness*, een typisch voorbeeld van *microinvalidations*.

Een opvallende bevinding is dat de taalgerelateerde opmerkingen altijd betrekking hebben op het Nederlands. Een van de respondenten is tweetalig (Frans-Nederlands), en vertelde dat ze opmerkingen als "Je spreekt goed [taal]" niet meemaakte in een Franstalige omgeving. Vaak wordt zelfs aangenomen dat ze (enkel) Frans spreekt, hoewel ze de voorkeur geeft aan Nederlands. Een respondent gaf tevens aan dat ze als verpleegster beter wordt behandeld omdat ze Nederlands spreekt en omdat ze geadopteerd is. Haar collega, die nog niet zo lang in België woont en daardoor minder goed Nederlands kan, wordt anders behandeld.

Naast reeds vermelde *microaggressions* is er sprake van *microinvalidations* bij verscheidene respondenten. Wanneer ze met impliciet of expliciet racisme te maken kregen, al dan niet subtiel, werd de ervaring door onwetende witte mensen in hun omgeving snel afgedaan als “niet zo erg”:

Als er al eens een incidentje was, begrepen de leerkrachten dat niet altijd. Ze gingen het onder de mat schuiven, zo van “trek het je niet aan”. Ik kreeg op de duur het gevoel dat het aan mij lag.

Microinvalidations, en *microaggressions* in het algemeen, hebben dus een grote impact, voornamelijk doordat ze het slachtoffer aan zichzelf doen twijfelen, zowel over hun gevoel bij een specifieke ervaring als over de ervaring zelf. Is het allemaal wel zo gebeurd, en hebben ze de situatie en de intenties van de andere persoon wel correct geïnterpreteerd? Daarbij komt nog dat dergelijke gebeurtenissen meer dan eens voorkomen. Hoewel *microaggressions* “kleine ongemakkelijkheden” zijn - zoals een respondent ze noemde - hebben ze na een tijd wel een aanzienlijke impact.

Ten slotte werden meerdere respondenten slachtoffer van *new racisms*, wat vooral uitgaat van individuen die zichzelf niet als racistisch zien. Omwille van hun huidskleur en andere fysieke kenmerken kregen de participanten minder kansen en/of moesten ze harder voor die kansen werken.

Voor mij was het: “Als je hier studeert en je doet je best, krijg je alle kansen”. Maar soms is dat niet waar. Mensen hebben vooroordelen.

Dit is een klassiek voorbeeld van de *new racisms*, die als hoofdkenmerk stereotyperingen hebben (Clair & Denis, 2015). Verschillen in behandeling tussen een zwarte en een witte persoon steunen namelijk op veralgemeningen, en hebben zo een impact op iemands kansen. Een gebrek aan kansen is een van de meest ingrijpende consequenties van racisme, omdat het zich hoofdzakelijk situeert op macroniveau. Institutioneel racisme heeft een impact op het hele verdere levensverloop van personen van kleur, of zoals een respondent racisme beschreef:

Voorals je op de huurmarkt gaat, ze vragen je zoveel. Ze vragen je rekeninguittrekings, terwijl dat nergens in de wet staat. Ze vragen een vast contract, niet veel mensen hebben die mogelijkheid. Als je geen vast contract hebt, ga je nooit een woning vinden, en als je geen woning hebt, ga je nooit werk vinden. En dan blijf je in dat cirkeltje.

Ook *microaggressions* op institutioneel niveau hebben een verregaand effect, in het bijzonder de assumptie van criminele status:

Toen ik 5 maanden in het ziekenhuis gezeten heb, heb ik wel met de psycholoog over [mijn ervaringen met racisme] gepraat, en toen had ik wel het gevoel dat ze toch zagen dat ik geen crimineel ben. Misschien zat ik anders nu in de gevangenis.

Institutioneel én individueel racisme hebben een aanzienlijke invloed op iemands leven. De respondent die bovenstaande verhalen vertelde, was er eveneens van overtuigd dat zijn strafblad, dat een directe impact heeft op meerdere levensdomeinen, vermeden had kunnen worden als hij geen slachtoffer was geworden van racisme. Om de kans op racisme tot een minimum trachten te beperken, veranderen sommigen ook hun gedrag:

Als ik mensen niet ken, gedraag ik me heel voorbeeldig, stil, een beetje op de achtergrond. (...). Ik heb altijd het gevoel dat ik me moet bewijzen.

Een andere respondent beaamde dit:

Ik ga altijd moeten opletten als ik iets doe, want ik word altijd direct bekeken of geïsoleerd.

Deze twee getuigenissen bevestigen wat DeAngelis (2009) aanhaalde: meervoudige confrontatie met racisme, op eender welke manier, legt een zekere druk op de schouders van personen van kleur. Ze krijgen namelijk het gevoel dat ze hun hele raciale groep representeren, waardoor ze hun gedrag aanpassen om dit op een zo positief mogelijke manier te doen (DeAngelis, 2009). Deze indruk wordt ook versterkt door het omgekeerde, namelijk situaties waarbij mensen van kleur negatief betrokken is:

Je bent altijd ambassadeur van de hele zwarte gemeenschap. Een Italiaan die iets slechts doet, ze gaan dat niet naar alle blanken vertalen. Maar een zwarte persoon die iets slechts doet, dat wordt dan wel vertaald naar de hele gemeenschap en dat is wel een last.

4.4. Hechtstijlen en sociaal netwerk

Een sociaal netwerk is belangrijk om met eender welke tegenslag of negatieve ervaring om te gaan. Iemand's persoonlijkheid speelt evenzeer een rol, maar in dit deel wordt specifiek ingegaan op de hechtingsstijl van de respondenten. Wordt de mate waarin ze zich identificeren met het land van herkomst en met België beïnvloed door hun familie - zowel degenen die nog in het land van herkomst wonen als degenen die eveneens geëmigreerd zijn? Heeft geadopteerd zijn of slechts één Afrikaanse ouder hebben een invloed op hoe personen omgaan met eventuele ervaringen met racisme, en zo ja, hoe?

Eén respondent heeft het gevoel dat ze met iedereen over racisme kan praten, ook met haar witte moeder. Beide geadopteerde respondenten uit de tweede generatie gaven dan weer aan dat ze zich niet of minder begrepen voelen door hun witte adoptieouders wanneer het gaat over racisme. Ze geven er de voorkeur aan om hun ervaringen te bespreken met zwarte vrienden of familieleden, omdat zij gelijkaardige dingen hebben meegemaakt. Bij de ene respondent ging de reden nog een stapje verder:

Bij mijn witte vrienden en kennissen, was het eerder: "Je beeldt het je in". (...) Omwille van die reacties heb ik ook de neiging om er bij mijn witte vrienden niet meer over te praten, wat eigenlijk niet goed is, omdat ze dan denken dat ik dat nooit voorheb, of dat ik als token wordt gebruikt, van "ik heb een zwarte vriendin, en die heeft daar toch nog nooit iets over verteld".

Uit deze passage kunnen we twee dingen afleiden. Ten eerste illustreert ze een consequentie van *microinsults*, namelijk niet meer durven praten over racisme met degenen die zich schuldig maken aan *microinsults*. Ten tweede verwijst de respondent naar *tokenism*, wat sterk overeenkomt met de *microaggression* van het ontkennen van individueel racisme. Ze geeft een duidelijk voorbeeld van hoe zwarte personen het risico lopen door sommige van hun witte vrienden misbruikt te worden om aan te tonen dat racisme toch geen enorm probleem meer is.

Het hebben van zwarte familieleden en vrienden heeft dan meestal een positieve impact. Het delen van ervaringen, ook al zijn het negatieve ervaringen, creëert en versterkt de band. Daardoor voelen verscheidene respondenten zich tevens meer comfortabel in een groep die, zoals iemand het verwoordde, "hetzelfde meemaakt van kleins af aan tot volwassen leeftijd". Op een van de respondenten had het uitwisselen van ervaringen met Afrikaanse vrienden echter een meer negatieve impact. Ze kreeg het gevoel dat de manier waarop haar vrienden racisme ervaren veel erger is. Een mogelijke verklaring die ze hiervoor geeft, is dat ze niet volledig zwart is, en ze sterk beïnvloed is door

de Belgische cultuur. Ze vindt het jammer dat haar roots op sommige vlakken minder manifest aanwezig zijn. Als ze in een typisch Afrikaanse cultuur zou zijn opgegroeid, zegt ze, zou ze zich helemaal anders hebben gevoeld en gedragen. Buiten haar moeder had ze echter geen Nigeriaanse familie in haar fysieke omgeving, waardoor ze zich meer ging hechten aan haar witte vriendinnen. Hoewel ze zich als een combinatie van Belgisch en Nigeriaans identificeert, geeft ze expliciet aan dat ze zich vooral westers voelt door de overwegend witte omgeving waarin ze opgroeide en door het beperkte contact met mede-Afrikanen.

Een tweede respondent, die op éénjarige leeftijd geadopteerd werd, ziet zichzelf als Belg. Ze verloochent haar Afrikaanse achtergrond niet, maar wil of kan zich geen Afrikanen noemen. Een andere participant vindt het daarentegen moeilijk om zich in termen van nationaliteit of afkomst te identificeren, maar noemt zichzelf wel consequent Afrikaans. Nog een andere respondent voelt zich ook hoofdzakelijk Belg, wat vooral aan haar opvoeding op een vrijwel uitsluitend wit internaat ligt. Een laatste respondent voelt zich half Belgisch, half Congolees, en is trots op haar Afrikaanse afkomst. Hoewel ze nooit attent wordt gemaakt op haar huidskleur en ze zich er meestal niet eens van bewust is, maakt dit niet dat ze haar roots verloochent.

De respondent die regelmatig terugkeert naar Congo, haar geboorteland, identificeert zich niet uitdrukkelijk als Belgisch. Ze gebruikt vooral de termen Belgische Congolees en *Afro-European*, maar ze vindt de Belgische cultuur abstract. De Congolese cultuur daarentegen is iets concreets, iets waar ze trots op is. Toch is er geen van beide kanten die meer doorweegt dan de andere; het hangt eerder af van de context.

We kunnen uit al het bovenstaande concluderen dat de omgeving wel degelijk een impact heeft op de zelfidentificatie. Degenen die in een overwegend witte omgeving opgroeiden, omschrijven zich sneller als "half-half", terwijl het voor hen die omringd zijn met personen met verschillende raciale en nationale achtergronden, moeilijker is om zichzelf te beschrijven in termen van nationaliteit. Over het algemeen omschreven de respondenten die geen contact hadden met het land van origine zichzelf meer als Belgisch en vice versa. Voor een respondent komt de verbondenheid met het land van origine expliciet voort uit het contact dat hij heeft met familieleden uit Afrika:

Maandelijks wordt een familiefeest georganiseerd, en dan zie je iedereen wel eens. Of we bellen elkaar, en dan voel je die verbondenheid wel met elkaar.

Contact met familie uit het land van herkomst heeft echter niet altijd een impact op de zelfidentificatie of band met het land. Een grotere invloed komt van het fysiek contact met andere personen van kleur, of dit nu vrienden of familieleden zijn. Voor de respondenten die veel contact hebben met Afrikaanse familieleden, is het aandeel “Belgisch” in hun identiteit kleiner. Dit geldt echter ook voor degenen die beperkt contact hebben met hun land van herkomst, maar wel een diverse vriendengroep hebben in termen van raciale of etnische achtergrond. Zij die geen tot weinig contact hebben met Afrikaanse familieleden en/of overwegend witte vrienden hebben, identificeren zich meer met hun Belgische nationaliteit. De respondent die zich de *white chick in the family* voelt (*supra*), voelt zich net zo *door* interactie met haar Afrikaanse familie. Doordat ze is opgegroeid in een witte omgeving, benadrukken volledig Afrikaanse familieleden de verschillen tussen zichzelf en de respondent onbewust. In haar geval weegt vriendschap met overwegend witte personen dus zwaarder door op haar identiteit dan het contact met haar Afrikaanse familie.

De verhouding tussen degenen die hun land van herkomst reeds bezocht hadden en hen die dat nog niet gedaan hebben, is onevenredig in het voordeel van de laatste groep. Daarom vallen er geen betrouwbare conclusies te trekken op dit vlak. Toch kunnen we niet negeren dat de respondent die haar thuisland regelmatig bezoekt, vindt dat “België zo klein is”. Voor deze persoon in het bijzonder maakt het geregeld contact met het land van herkomst dat ze zich minder identificeert als Belgisch.

4.5. Mening over en ervaringen met politie

Met uitzondering van twee respondenten rapporteerden alle deelnemers aan dit onderzoek minstens één negatieve ervaring met de politie. Of het gedrag van de politie in die situaties steeds ingegeven was door racisme konden de respondenten niet voor alle gevallen bevestigen. Dit toont ook een gevaar van *microaggressions* en/of impliciet racisme aan; tenzij racistische motieven uitdrukkelijk naar voren komen, blijft er twijfel bij het slachtoffer of ze effectief racisme hebben meegemaakt:

Van die kleine incidentjes, op het moment zelf beseft je niet dat het fucked up is. (...). Pas op latere leeftijd begin ik daar over na te denken en heb ik zoiets van: dat is echt niet oké.

Ik wil absoluut niet beweren dat alle politieagenten waarmee de respondenten een negatieve ervaring hadden, blijk gaven van racisme of handelden om racistische redenen. Er zijn natuurlijk genoeg andere redenen waarom iemand een slecht gevoel krijgt bij of na interactie met de politie. Een respondent merkte op dat agenten hun job soms met tegenzin uitoefenen. Toch mogen we de mogelijkheid niet

zomaar van tafel vegen dat de individuele agenten in situaties die de respondenten aanhaalden er racistische ideeën op nahielden, minstens in de vorm van *new racisms (supra)*. Verder is het van belang te onderstrepen dat mijn onderzoek handelt over beleving, niet zozeer over racisme bij de politie an sich.

De heersende mening over politie bij de respondenten was neutraal. Slechts twee respondenten hadden een uitgesproken negatieve mening aangaande de Belgische veiligheidszorg. Wel werd vrijwel ieders mening gekleurd door de problemen en moeilijkheden die volgens hen aanwezig waren bij de veiligheidszorg. Een van de respondenten staat neutraal tegenover de politie, hoewel ze altijd goed behandeld wordt wanneer ze de politie belt. Dit is vooral het gevolg van een persoonlijke indruk:

Als mensen worden tegengehouden, zijn het precies altijd mensen met een andere kleur.

Een andere respondent gaf eveneens aan alleen nog maar positieve ervaringen gehad te hebben met de politie. Toch gaf deze persoon ook toe dat ze haar best doet om niet op te vallen - iets wat meerdere personen in dit onderzoek rapporteerden. Hoewel niemand rapporteerde bewust hun gedrag te veranderen in de buurt van de politie en weinigen de politie actief vermijden op straat, is het opmerkelijk dat de ouders van de meeste respondenten hun kinderen opvoedden met de boodschap dat ze niet moeten opvallen wanneer er politie in de buurt is.

Slechts één person had disproportioneel fysiek geweld meegemaakt door de politie. Microaggressies, en dan vooral *microassaults* door de politie, werden veel vaker gerapporteerd, hoofdzakelijk de assumptie van criminele status. Concreet uit dit zich op twee manieren. Ten eerste worden mensen van kleur sneller als dader of als crimineel aangeduid. Ten tweede worden de respondenten onderworpen aan een controle, terwijl ze niets opmerkelijks deden, laat staan iets verkeerd - hoewel er hier door het subtiele karakter van microaggressies altijd twijfel over bestaat. Bij een respondent was een controle zelfs duidelijk ingegeven door racisme. Ze werd samen met haar (witte) vriendinnen om een geldige reden tegengehouden, maar kreeg als enige de vraag om haar identiteitskaart te laten zien. Een tweede respondent rapporteerde misschien wel de meest expliciete uiting van racisme binnen dit onderzoek. Dit voorbeeld weerspiegelt tevens de zogenaamde angst voor vermenging die racisme kenmerkt:

Toen hebben ze ons meegepakt, en dat was niet oké. Want die zeiden: "Ja, ik had gezegd dat die apen in de bomen moesten blijven zitten in Afrika".

Een tweede voorbeeld van de assumptie van criminele status is dat de respondenten niet serieus worden genomen als slachtoffer, of zelfs als verantwoordelijke werden behandeld voor een situatie waarin ze overduidelijk het slachtoffer waren.

Drie personen in deze studie waren van mening dat racisme iets inherents is aan de politie. Ze noemden het een cultuur die aanwezig is bij de politie, die ook tot uiting komt in interactie met collega's van kleur. Alle anderen noemden racisme eerder een individuele problematiek. Meerdere respondenten gaven dit zelfs expliciet aan door te zeggen dat ze niet veralgemenen - ook al horen ze verhalen van racisme - want "ze zijn niet allemaal zo". Eén persoon in het bijzonder rapporteerde het gevoel dat er in België veel racistische politieagenten zijn, doordat bepaalde mensen bij de politie willen om harder op te treden tegen minderheidsgroepen. Deze opvatting gaat in tegen wat een tweede respondent vertelde, die de toelatingsproeven van de politie heeft gedaan. Omdat de proeven zo streng zijn, is ze ervan overtuigd dat veel racistische agenten onmogelijk door de proeven raken.

Hoewel racisme volgens bijna alle respondenten dus vooral iets individueels is, nuanceerden meerdere personen deze opvatting. De cultuur van onder andere patsergedrag, arrogantie en machismo binnen de politie - een cultuur die ook bijvoorbeeld seksisme veroorzaakt - speelt volgens hen een belangrijke rol. Ook het groepsgebeuren bij de politie heeft een invloed; als de meerderheid er problematische opvattingen op na houdt, heeft dit automatisch een impact op de rest van de groep:

Als ik het zie met de Turkse cultuur in [woonplaats] bijvoorbeeld, dat is gewoon een visie op Turkse mensen, dus het kan.

4.6. (On)veiligheidsgevoelens

De impact van politieaanwezigheid hangt af van de buurt (cf. Rohaan, 2015). Over het algemeen heeft politieaanwezigheid in buurten die een slecht imago hebben een negatieve invloed, en dit op twee mogelijke manieren. Ten eerste geven verscheidene respondenten toe dat ze deze buurten gaan vermijden omwille van de onveiligheid. We kunnen dus aannemen dat het beeld van die buurten niet verandert, ook al patrouilleert politie daar meer. Ten tweede kan politieaanwezigheid een uitgesproken negatieve impact hebben op veiligheidsgevoelens in bepaalde buurten. Een respondent haalde bijvoorbeeld de terreuraanslagen van 2015 aan. Ondanks dat ze begreep dat er meer politie werd ingezet op bepaalde plaatsen, vooral in de omgeving van de aanslagen - die omgeving kunnen

we op dat moment classificeren als een onveilige of “slechte” buurt - maakte dit dat ze zich op die plaatsen minder veilig voelde. Bovendien geven aanslagen de politie een reden om aan *racial profiling* te doen, volgens een andere respondent:

Ik was met vriendinnen en ik moest als enige mijn zak tonen. Waarom? Als je wil controleren, controleer dan iedereen. Iedereen kan het zijn.

Verhoogde aanwezigheid van politie heeft dus niet altijd een positieve invloed; als het gepaard gaat met racisme of gebeurt om racistische redenen, heeft het een negatieve impact. De ervaring van sommigen wordt gekleurd door vroeger racisme van de politie. Hoewel het logisch is dat de politie in bepaalde wijken meer zichtbaar is, helpt dit, zelfs los van mogelijk racisme, niet meteen om iemands onveiligheidsgevoelens te beperken. Zoals een tweede respondent het verwoordde (cf. Rohaan, 2015):

Er is precies politie omdat het nodig is. Het wekt eigenlijk meer angst op.

Daarnaast vindt bovenstaande respondent, evenals sommige anderen, dat de politie in haar buurt haar veiligheidsgevoelens evenmin verhoogt omdat ze zich te veel met banale dingen bezighoudt. Er is nood aan een herstructurering; sommige steden worden te losjes gelaten, terwijl de politie op andere plaatsen te streng optreedt. In de steden waar de bevolking te losjes wordt gelaten, heeft de politie te veel werk, waardoor ze op de kleinere misdrijven minder of niet kunnen reageren. In de kleinere gemeenten hebben agenten dan weer te weinig te doen, waardoor ze burgers gaan teisteren om toch een reden te hebben om hen te arresteren.

Wat betreft de “goede” of veilige buurten kwam uit het onderzoek geen eenduidig antwoord naar voren. Toch lijkt het erop dat politieaanwezigheid in deze buurten weinig impact, of zelfs een meer nefaste invloed heeft. Een van de respondenten heeft weinig contact met de politie. Toch voelt ze zich veilig in haar buurt. Ze was een van de personen die aangaf zich minder veilig te voelen wanneer ze veel agenten op straat ziet. Ook in de beleving van twee andere respondenten verhoogt politie onveiligheidsgevoelens in “goede” buurten: als deze personen zich bevinden in een rijke of “betere” buurt, vertraagt de politie omdat “ze ziet dat ze er niet thuishoren”. In deze verklaring zien we duidelijk de impact van racisme op onveiligheidsgevoelens. Dit biedt een mogelijke verklaring voor het feit dat deze bevinding ingaat tegen de conclusies van Rohaan (2015).

Een opvallende bevinding is dat de mening over en vertrouwen in politie niet standaard samenhangen met (on)veiligheidsgevoelens. Dit gaat in tegen de uitspraak die ik in 3.1 deed op basis van het werk van Van den Herrewegen (2011). De respondent die het meeste vertrouwde op de politie, gaf geen verhoogde veiligheidsgevoelens aan door politieaanwezigheid. Zij vond zelfs, als enige, dat er te weinig mensen worden ingezet op straat. Een andere respondent, die erkende dat de politie zich soms schuldig maakt aan racisme en daardoor een minder positieve houding innam, ondervindt dan weer een positieve invloed van politieaanwezigheid op haar veiligheidsgevoelens. Een derde herhaalde verscheidene keren geen vertrouwen meer te hebben in politie na een negatieve ervaring, en is overtuigd van de bevooroordeelde en soms racistische kijk van de politie op bepaalde personen:

Het is misschien wel veiliger voor een deel van de bevolking en niet voor het andere.

Desondanks voelt ze zich veiliger door de aanwezigheid van politie. Het is enkel op microniveau dat ze ontevreden is over politieoptreden. Volgens haar is de politie noodzakelijk en draagt ze bij tot de orde in de samenleving. Op macroniveau is ze dan ook tevreden over het werk dat de veiligheidsdiensten verrichten. Dit gevoel is deels beïnvloed door de nog grotere ongelijkheid tussen politie en burger in haar thuisland. Dit bevestigt een van de conclusies van Van der Veer et al. (2014) dat migranten in Europa de politie positief inschatten door het sterke verschil met de veiligheidszorg in hun land van herkomst (*supra*).

Ten slotte vonden veel respondenten dat de politie er is als je haar nodig hebt. Enkele individuen, de rotte appels, verpesten het voor de rest, maar over het algemeen levert de politie een bijdrage aan de samenleving. Haar aanwezigheid en zichtbaarheid is belangrijk. Meerdere respondenten hamerden op het belang van zichtbare politie om onder meer geweld tegen vrouwen te bestrijden, en traden zo Jackson et al. (2009) bij. De politie houdt met andere woorden criminaliteit binnen de perken, vooral in grootsteden. Daar wordt er echter nog niet voldoende consequent opgetreden tegen criminele praktijken. Op die plaatsen loopt het ook sneller mis tussen politie en burgers, omdat de inwoners meer op hun hoede zijn. Eén persoon in dit onderzoek ging akkoord met de stelling dat inwoners meer op hun hoede zijn, maar volgens hem zorgt dit net voor de-escalatie:

[In grotere steden] weten de gasten waar ze mee te maken krijgen, dat ze niks meer te verliezen hebben. Ze gaan zichzelf verdedigen, politie aanvallen. En daardoor is politie kalmer geworden. Ze spreken rustig met mensen, omdat ze niet willen escaleren.

Hoewel er in de steden volgens sommige respondenten meer criminaliteit is en er strenger moet worden opgetreden, is dit vandaag moeilijk te realiseren door het imagoprobleem van de politie. We moeten ons afvragen wat de oorzaak is van dat imagoprobleem. Een respondent gaf als mogelijke verklaring dat zwarte mensen zich - al dan niet terecht - sneller aangevallen voelen in interacties met de politie. Dit sluit aan bij wat meerdere personen aanhaalden, namelijk de huidige verhoogde aandacht voor wanpraktijken door de politie. Dat is natuurlijk positief, want in België loopt het evenzeer af en toe mis, maar volgens sommigen vergelijken we de Belgische situatie te veel met de Amerikaanse situatie. Verhalen uit de VS zorgen er bij sommigen voor dat ze zich in België minder veilig voelen in de buurt van politie, maar ze erkennen tegelijkertijd dat daar alles veel extremer is. Vooral sociale media spelen een rol bij het gebrek aan nuancering in vergelijkingen tussen de Amerikaanse en Belgische situatie:

Er gaan in andere jobs ook dingen mis, maar dat weet niemand. Tuurlijk, politie heeft een verantwoordelijke job, maar in de verpleging gebeuren er ook dingen die niet oké zijn, maar daar wordt niks over gezegd. Dus ja, ik denk dat het ook de tijdsgeest is. Alles wordt negatiever voorgesteld, ook door social media.

4.7. Impact ervaring en invloed op mening over politie

De mening van de respondenten over politie werd beïnvloed door ervaringen, zowel van zichzelf als van anderen. Onder die laatste vallen mensen uit de persoonlijke omgeving, maar ook onbekenden waarover men online of in het nieuws hoort.

Een van de respondenten maakte op haar zestiende een traumatische ervaring mee. Ze had een (wit) vriendje dat vaak agressief was, waardoor de politie regelmatig over de vloer kwam. Op een bepaald moment werd zij echter aangesproken op het gedrag van haar vriend en werd zij verantwoordelijk gehouden, ook al was ze overduidelijk het slachtoffer in de situatie. Deze ervaring - volgens de respondent ingegeven door racisme - zorgde ervoor dat ze haar vertrouwen verloor in de politie. Zelfs als slachtoffer kan ze naar haar gevoel niet op de politie rekenen.

De opinie van andere respondenten veranderde geleidelijk aan doorheen hun leven, voornamelijk door contact met anderen. Door andere ervaringen te horen, waarbij politieagenten hun macht misbruiken of niet neutraal optreden tegenover zwarte personen, begon men negatiever te kijken naar de Belgische veiligheidszorg. De uitwisseling van ervaringen met racisme leidde namelijk tot het

besef dat dergelijke situaties geen geïsoleerde incidenten zijn, maar een groter deel van de bevolking overkomen. Dit besef groeide ook door filmpjes van dergelijke gebeurtenissen:

Je wordt geconfronteerd met dat er toch nog politieagenten zijn in België die respectloos of racistisch kunnen zijn. (...) Bijvoorbeeld als het een zwarte of bruine persoon is die wat veel gedronken heeft en agressief reageert, reageren ze er nog agressiever op dan wanneer het een blanke is.

Volgens een respondent ligt de verantwoordelijkheid voor zo'n situaties deels bij de bevolking; de politie lijdt reeds onder een hoge werkdruk, en sommige burgers maken misbruik van de politie. Sommigen provoceren agenten met opzet, anderen roepen de politie dan weer op om banale redenen. Wat betreft dat laatste liggen racistische motieven af en toe aan de grondslag. Een anekdote bevestigt dat idee:

Mijn nicht smoorde [weed], en ze is daar slecht van geworden. Ze was 16, dus dat mocht inderdaad niet. Er was daar toen een parkwachter, die dat had gezien. Maar in plaats van te helpen, belde hij direct de politie.

Hoewel de parkwachter de gebeurtenissen in gang zette, was de reactie van de politie volgens de respondent eveneens overdreven:

Als je 16 bent en gewoon weed rookt, het is niet dat je daar staat te dealen of harddrugs ligt te nemen. Ik vond het overdreven, direct mee in de combi, direct ouders contacteren, en totaal geen behulpzaamheid. (...) Ik vond het niet zo erg van de politie, want ik denk dat dat hun taak is, maar ik vond het vooral erg van die parkwachter. (...) Dat is een moment dat ik twijfelde of het was omdat we zwart zijn.

De respondent achtte het mogelijk dat de parkwachter handelde met racistische beweegredenen, wat opvallend is omdat ze aangaf dat ze een oneerlijke behandeling niet snel racisme zal noemen. Dit verhaal, jammer genoeg niet het enige in het onderzoek, illustreert opnieuw het gevaar van *microaggressions*: als er geen expliciete racistische uitspraken worden gedaan of handelingen worden gesteld, blijft het slachtoffer aan zichzelf twijfelen, omdat het niet altijd duidelijk is of er effectief sprake was van racisme. Zoals een respondent het samenvatte:

Op dat moment besef je niet echt of het om bepaalde redenen is, omdat ik zwart ben, of gewoon omdat die hun job niet graag doen.

4.8. Verschillen in ervaring intersectioneel bekeken

Ervaringen verschillen. Dat is onvermijdelijk, aangezien iedere persoon een individu is met een eigen persoonlijkheid en een unieke combinatie van kenmerken. Net die combinatie maakt het echter mogelijk om overeenkomsten en verschillen te detecteren tussen categorieën van mensen. Dit onderzoek richt zich specifiek op ervaringen met racisme door politie, en dat is dan ook de rode draad, maar het is mogelijk dat ervaringen met de politie positiever of negatiever zijn afhankelijk van andere persoonskenmerken die niets te maken hebben met ras of etniciteit. In dit deel wil ik de ervaringen van de respondenten dan ook intersectioneel bekijken: indien ze racisme door de politie hebben ondervonden, verschilt de manier waarop dan afhankelijk van hun gender, seksuele oriëntatie, klasse en religie?

Het meest zichtbare persoonskenmerk, naast huidskleur, is gender. Genderexpressie en genderidentiteit komen niet altijd overeen, maar bij al mijn respondenten was dit wel het geval. Ook identificeerden ze zich allen ofwel als man ofwel als vrouw. Daarom maak ik hier ook enkel een vergelijking tussen hoe mannen en vrouwen worden behandeld door de politie en hoe ze hun interacties ervaren.

Twee van de vrouwen in dit onderzoek hebben het gevoel dat er een verschil is tussen hoe politiemensen met vrouwen en met mannen omgaan. Een ervan noemt zichzelf een brave burger, waardoor ze zelf geen schrik heeft voor de politie. Ze heeft wel twee jongere broers, voor wiens veiligheid ze vreest. Mannen worden namelijk vaker gecontroleerd naar haar mening - een gevoel dat bevestigd wordt door de mannen in dit onderzoek. Terwijl de vrouwen over het algemeen enkel onderworpen worden aan identiteitscontroles wanneer ze zich in groep bevonden of aanwezig waren bij een misdrijf¹⁰ - als slachtoffer, dader of getuige - gebeurt dit bij de mannen op willekeurige momenten. Geen enkele situatie waarin de vrouwen te maken kregen met de politie rechtvaardigde het racisme waarmee ze te maken kregen, maar er was wel altijd een verklaring voor de betrokkenheid van de politie. Mannen worden eerder willekeurig staande gehouden op straat voor een zogenaamde routinecontrole. Daarnaast worden ze ook sneller gearresteerd, zelfs wanneer ze helemaal niets

---

¹⁰ Een misdrijf vul ik hier enorm breed in. Een respondent was bijvoorbeeld slachtoffer van huiselijk geweld, wat een zwaar misdrijf is, maar een andere zat louter op de bagagedrager van een vriendin, wat een zeer minieme inbreuk op de wet is.

verkeerd hebben gedaan. Een mogelijke verklaring, die eveneens geopperd werd door de respondent die het over haar broers had, is dat Afrikaanse mannen sneller als een bedreiging worden gezien, zowel in vergelijking met Afrikaanse vrouwen als met witte mannen.

Een tweede kenmerk waarover we conclusies kunnen trekken op basis van dit onderzoek is klasse. De meeste personen in mijn onderzoek behoorden tot de middenklasse en hadden minstens een bachelordiploma. Dit weerhield andere mensen er echter niet van om stereotypen toe te passen op deze individuen, enkel en alleen omdat ze zwart zijn. Respondenten krijgen bepaalde opmerkingen, zoals die met betrekking tot “goed Nederlands kunnen spreken” of over de job die ze uitoefenen, ook al zijn ze hogeropgeleid en komen ze uit de middenklasse. Wat betreft de specifieke ervaringen met politie, is er wel een verschil te zien. Twee van de participanten die weinig tot geen contact hadden met de politie, schreven dit toe aan de plaats waar ze opgroeiden. Aangezien ze door hun middenklassestatus opgroeiden in een meer afgeschermd gebied, waar er niet continu politie aanwezig is, bleef hun contact met politie tot een minimum beperkt. Een van deze respondenten erkende ook dat visies op de veiligheidszorg kunnen verschillen afhankelijk van de locatie:

Ik heb nooit echt iets meegemaakt met politie. Maar dat wil ook niet zeggen dat mijn realiteit de algemene realiteit is. Er zijn sowieso ongelijkheden. (...) Bepaalde wijken hebben een totaal andere relatie met de politie.

De enige persoon in het onderzoek die doorheen zijn leven voornamelijk deel heeft uitgemaakt van de lage klasse, kwam meer in aanraking met de politie. Sommige interacties waren het gevolg van racisme en/of disproportioneel optreden door de politie, maar de respondent erkent dat het politieoptreden in sommige gevallen gerechtvaardigd was. Zijn gedrag was deels het gevolg van zijn persoonlijkheid, maar ook deels van zijn situatie. Hij wijst zelf op het probleem van structurele ongelijkheid:

Sommige mensen hebben alles. Sommige mensen hebben weinig geld en gaan dingen doen om aan geld te geraken en dan belanden ze in criminele dingen.

Twee laatste kenmerken die ik kort wil bespreken, zijn seksuele oriëntatie en religie. Aangezien slechts twee personen in mijn onderzoek niet hetero waren, is het niet mogelijk om na te gaan of de politie anders gaat reageren op zwarte LGBTQ-personen dan op zwarte heteroseksuele mensen. Geen van beide LGBTQ-personen had ooit een negatieve ervaring gehad met de politie op basis van hun seksuele

oriëntatie. Een anekdote van een andere respondent wijst wel op homofobe opvattingen bij sommige agenten:

[Een vriend van mij] had speciale kleren aan, een crop top ofzo. En de politie begon hem uit te lachen, en ik vind dat niet professioneel.

Hoewel racisme in dit geval niet aan de orde is, werd de persoon in kwestie belachelijk gemaakt door leden van een beroepsgroep die moet instaan voor onze veiligheid. Mogelijks valt de reactie van de agenten te verklaren door de machocultuur die bij de politie heerst. Zeker is dat er aandacht nodig is voor homo- en transfobie binnen de politie, en hoe dit eventueel racisme beïnvloedt.

Ten slotte kan ik ook geen uitspraken doen over de invloed van religie. De meeste respondenten waren christelijk opgevoed. In een land als België, waar het christendom de belangrijkste religie is, is de kans relatief klein dat men hierop gediscrimineerd wordt (Fedasil, z.d.). Slechts twee van de respondenten waren moslim. Een van hen verwees wel naar stereotypen over religie in Afrika:

De meeste Europeanen gaan ervan uit dat Afrika katholiek is. Wat wij Afrikanen doen, is een soort doek van waxstof op ons hoofd dragen. Dan gaan ze er niet van uit dat dat op religieuze basis kan zijn.

Dit, evenals het feit dat ze geen hoofddoek draagt, zijn volgens haar de redenen dat ze weinig tot geen discriminatie meemaakt op basis van haar religie. Omdat haar afkomst zichtbaar is, in tegenstelling tot haar geloof, komt discriminatie op basis van haar fysieke kenmerken veel vaker voor. In een anekdote van de andere moslim in dit onderzoek wordt dit des te duidelijker:

Sommige zwarte mensen hebben waves en die dragen dan een durag, en ik had dat vroeger ook. Ik zat op de tram en er passeert een oud vrouwtje, dus ik vroeg of ze op mijn plaats wou zitten, en ze keek mij echt beangstigd aan, van "oei, hij gaat mijn tas afpakken". Ze zei nee, en dan twee plaatsen verder ging ze vragen aan iemand om recht te staan, want ze wou zitten. Ja, dat zegt wel genoeg.

Hoewel deze respondent aangaf standaard te maken te krijgen met de assumptie van criminele status, impliceerde hij eveneens dat de verhoogde zichtbaarheid van zijn Afrikaanse achtergrond dit nog erger maakte. Deze bevinding situeert zich zowel op vlak van raciale afkomst als van religie. Volgens beide islamitische respondenten leidt zichtbaar aanhanger zijn van de islam tot religieuze discriminatie:

Als ik naar een jobinterview ga, zal ik minder op die [religieuze] basis gediscrimineerd worden dan een Marokkaanse met een hijab, of eentje die iets op haar hoofd heeft.

4.9. Alternatieven

Zelf reikte ik drie mogelijke oplossingen aan voor de gebrekkige werking van het politiesysteem zoals het nu georganiseerd is (*supra*): abolitionisme, *restorative justice* en bevoegdheidsverdeling. Daarnaast oppert het CERD drie bijkomende maatregelen: onderzoek naar racisme bij de politie, meer diversiteit binnen het korps, en een verbod op etnisch profileren (Heymans, 2021). Dat dit geen exhaustieve lijst is, maakten de respondenten duidelijk door nog andere mogelijke oplossingen voor te stellen. De meeste alternatieven die voorgesteld werden in de interviews kwamen wel overeen met degene die ik zelf aanreikte.

Bevoegdheidsverdeling kwam meerdere keren terug. Het is alom bekend dat de politie een groot aantal rollen op zich neemt, wat door de onderbemanning nefaste gevolgen heeft voor haar werking. Een respondent, die slachtoffer werd van huiselijk geweld en daarbij zelf de schuld kreeg (*supra*), verloor haar vertrouwen in de politie door deze ervaring. Hoewel ze met relatieve zekerheid kan zeggen dat de politieagent in deze zaak racistisch was, illustreert het evenzeer dat de politie niet de beste dienst is om zich bezig te houden met huiselijk geweld. Ook mentale gezondheids- en verslavingsproblematieken worden niet adequaat aangepakt. Een andere respondent toonde dit aan de hand van zijn persoonlijke ervaringen aan:

Ik heb lang een drankverslaving gehad, drugsproblemen gehad, ik kon nergens terecht. Waar kon ik terecht als ik echt niet meer kon? De gevangenis. De gemiddelde Belg zal zich laten opnemen, maar iemand van een andere kleur, zoals ik, die gaan naar de gevangenis om tot rust te komen.

Deze persoon belandde in de gevangenis omdat zijn problemen niet serieus werden genomen door gezondheidsmedewerkers. Later in het interview haalde hij aan dat zijn leven ingrijpend veranderde toen hij uiteindelijk werd opgenomen. Dit toont aan dat de strafrechtsketen, waaronder de politie en gevangnissen, niet de juiste oplossing is voor mentale gezondheids- en verslavingsproblematieken.

De bevoegdheid overdragen naar experts rond het desbetreffende thema zou kunnen bijdragen tot een veel efficiëntere en effectievere aanpak van bepaalde problematieken. Een derde respondent is reeds getuige geweest van de positieve impact die een bevoegdheidsoverdracht kan hebben:

In het centrum zijn [buurtwerkers] aanwezig in de straten en worden ze ook gerespecteerd door de mensen. Die kunnen sneller ingrijpen in kleine conflictjes. Die gaan meer inzetten op situaties de-escaleren. (...) Ik denk dat als je meer bevoegdheden kan geven aan buurtwerkers of andere organisaties, dat veel frustraties bij de politie zelf kan wegnemen.

In deze passage haalde de respondent een reden aan dat sommige situaties zo snel ontsporen. De politie is vaak niet tevreden met het grote aantal functies dat ze bekleedt, wat voor frustraties zorgt. Daarnaast zorgt de tussenkomst van politie in gevallen die politieoptreden niet rechtvaardigen sneller voor een onnodige escalatie, ofwel door hun gedrag ofwel louter door hun ongelukkig imago. Door een deel van politiebevoegdheden over te dragen aan diensten waarvan de-escalatie de prioriteit is, zijn veel problematische situaties mogelijks te vermijden.

Meerdere respondenten wezen op bredere maatschappelijke problemen als medeoorzaak van problemen binnen de veiligheidszorg. De oorzaken van criminaliteit dienen dan ook aangepakt te worden. Daarnaast is de politie zogezegd een reflectie van alles wat er misloopt in de samenleving. Zaken zoals racisme, machtsmisbruik en corruptie, die allemaal met elkaar verbonden zijn, zijn maatschappelijke problemen, dus het is alleen maar logisch dat ze tevens voorkomen bij politiediensten:

Ik ga politie nooit haten. Als ik [machtsmisbruik] zou meemaken, zou ik denken: dat is gewoon de maatschappij waarin we leven.

Net omdat racisme overal aanwezig is, in elk werelddeel en in elke samenleving, is één respondent van mening dat problemen bij de politie simpelweg niet op te lossen zijn. Je kan ze wel beperken of verbeteren, maar “het zal altijd blijven bestaan”, zowel bij de politie als in de algemene samenleving. Een andere participant was net een tegengestelde mening toegedaan: als de samenleving verandert, heeft dit waarschijnlijk een invloed op de politie. Waar alle respondenten het wel over eens waren, is dat we moeten inzetten op de aanpak van structurele problemen en de structurele oorzaken ervan (cf. Jackson et al., 2009).

Verscheidene respondenten haalden het gebrek aan diversiteit aan. De ene respondent betrok dit specifiek op de politie en etniciteit: voor haar is het typische straatbeeld van een politieagent een witte man. Het aandeel vrouwen stijgt, maar diversiteit op vlak van etnische of raciale achtergrond laat te wensen over. Net zoals Payne & Hannay (2021) aanvoeren, zou de aanwezigheid van minderheidsgroepen volgens velen echter een meerwaarde kunnen zijn:

Misschien wordt er dan minder negatief gekeken naar politieagenten. Als dat iemand is van dezelfde gemeenschap luister je er sneller naar.

Een andere participant wees op de link tussen veiligheid en politiek. Die laatste biedt een extra bescherming voor de politie, zelfs wanneer agenten - al dan niet bewust of opzettelijk - iets verkeerd doen. Om de overbescherming tegen te gaan en verantwoordelijkheid te stimuleren, is er in beide domeinen nood aan meer diversiteit, qua ras en etniciteit, maar ook qua leeftijd. De nieuwe generatie heeft andere meningen en noden dan vorige generaties, en om de noden van beide groepen te behartigen, moet iedereen samenwerken - politie onderling, burgers onderling, en burgers en politie met elkaar. Huidige gebrekkige samenwerking is volgens een respondent namelijk niet alleen een tekortkoming bij de politie:

Nu, collectief, kunnen we niks doen. (...) We moeten als collectief, als mensen, gewoon samenwerken, dan kunnen we meer volbrengen, in plaats van individueel tegen elkaar te vechten.

Daarbij komt nog het gebrek aan bewustzijn bij de burger rond politie. De bevolking moet ook haar deel doen, maar dat is onmogelijk als ze zoals nu weinig tot geen informatie heeft rond politiewerking of wat te doen in bepaalde situaties die niet per se een politie-interventie rechtvaardigen. Een respondent wees eveneens op de meerwaarde van *restorative justice*. Als er een bemiddelingsdienst was geweest toen ze haar negatieve ervaring met politie meemaakte, had ze de politie helemaal niet hoeven te bellen. Tevens biedt *restorative justice* een meerwaarde voor de politie zelf. Vandaag de dag zijn politiediensten overwerkt, en door niet-dringende zaken door te verwijzen naar bemiddelingsdiensten, neemt de druk deels af.

Ten slotte moeten er volgens sommigen simpelweg dingen veranderen bij de politie zelf, voornamelijk wat betreft de opleiding en de bestraffing van wanpraktijken of machtsmisbruik. Wat betreft de opleiding spelen ten eerste psychologische testen een belangrijke rol, waarbij rekening wordt gehouden met hoe aspiranten omgaan met elkaar en met mensen van buitenaf. Ook hier dient de-

escalatie centraal te staan. Ten tweede dient er meer aandacht te zijn voor racisme, en hoe het vermeden kan worden. De samenleving verandert namelijk, en de kans is enorm dat politieagenten in contact komen met personen van kleur. Daarom is er nood aan sensibilisering en een aangepaste opleiding van politiemensen. Een mogelijke moeilijkheid die hierbij kan rijzen is de onwil vanuit politiediensten om racisme te herkennen, laat staan aan te pakken:

Als dat deel is van hun cultuur en als dat generatie op generatie is, is dat wel moeilijk om af te komen van "dat is slecht", want voor hun is dat totaal niet slecht.

Wat betreft de straffeloosheid voor wanpraktijken vonden degenen met een duidelijke mening over het onderwerp dat de politie niet voldoende verantwoordelijkheid neemt wanneer er iets misgaat. Het hele politiekorps beschermt elkaar op dergelijke momenten, waardoor het amper tot een bestraffing komt voor de verantwoordelijke. Daarnaast wees een respondent op het gebrek aan mogelijkheden om de politie verantwoordelijk te houden voor wanpraktijken:

Er is geen punt is waar je tegen de politie klacht kan indienen, behalve bij politie zelf. Comité P¹¹ zou een orgaan moeten zijn buiten politie. (...) Waarom denk je dat zoveel jongeren zo gefrustreerd raken? Omdat ze weten dat [agenten] agressief komen doen, maar ze kunnen nergens terecht met hun klachten.

Erkenning en verantwoording vanuit de politie is echter cruciaal om het vertrouwen van de bevolking in de politie (opnieuw) te vergroten. Daarnaast zou het de samenleving in het algemeen helpen:

Je kan zo racisme voor een stuk doen dalen en zo een betere samenleving creëren.

---

¹¹ Comité P is een extern, onafhankelijk orgaan. Omdat het echter geen ombudsdienst is en niet tussenkomst in individuele klachten tegen de politie, is het inderdaad geen mogelijkheid om bij Comité P klacht in te dienen tegen de politie (Comité P, z. d.).

5. Discussie en conclusie

De hoofdvraag in dit onderzoek luidde: “Wat zijn de ervaringen van Vlaamse millennials van Sub-Saharaanse origine met politiecontact?”, met als belangrijkste deelvragen hoe de respondenten dit zelf hebben ervaren of op welke manier ze er een impact van hebben ondervonden (1) en hoe hun ervaringen verschillen afhankelijk van hun achtergrondkenmerken (2). Ervaringen met discriminatie en racisme werden onderverdeeld in twee delen, namelijk de algemene ervaringen in België - los van politie - en specifieke ervaringen met de Belgische politie. Wat betreft de eerste categorie maakten de respondenten overwegend melding van individueel en institutioneel racisme. Cultureel racisme werd niet uitdrukkelijk vermeld. Meer dan één persoon benadrukte echter dat zij of hun familie goed geïntegreerd waren in de Belgische samenleving. Een van de dimensies van integratie is het culturele aspect, namelijk de mate waarin de gangbare waarden en normen van het gastland worden aangenomen (Snel et al., 2004). Het opleggen van de eigen cultuur en waarden is een hoofdkenmerk van cultureel racisme. Integratie is op zich niet racistisch, maar de verwachting dat *alle* migranten *moeten* integreren is wel problematisch. Een gevolg van deze verwachting die een respondent aanhaalde, is de zogenaamde *white voice*. Dit houdt in dat zwarte personen hun stem aanpassen aan de telefoon om over te komen als een witte persoon. Er is uiteraard geen specifieke manier waarop witte en zwarte mensen praten, maar de idee van de *white voice* is wel geworteld in de voorkeur die sommigen geven aan hun witte medemens. Die voorkeur valt te linken aan ethnocentrisme - de ene dimensie van cultureel racisme; de overtuiging dat men de zogenaamde manier van spreken van witte Vlamingen moet overnemen om vooruit te raken in het leven, houdt verband met de focus op integratie voor “vreemdelingen” - het tweede aspect van cultureel racisme. Onder vreemdelingen wordt dan iedereen met een niet-Belgische achtergrond verstaan.

Expliciet racisme komt vooral voor bij kinderen, hoewel sommige volwassenen er niet voor terugschrikken om hun racistische opvattingen expliciet te uiten. Vooral bij deze groep volwassenen zien we xenofobie en ethnocentrisme. Dit is logisch, aangezien de racistische ondertoon in impliciet racisme en *microaggressions* niet altijd even duidelijk is. *Microaggressions* en meer impliciet racisme werden zowel in ervaringen met politie als in interacties met medeburgers het meest gerapporteerd. Dit is niet onlogisch, aangezien zowel uit de literatuurstudie (cf. Jackson et al., 2009) als uit de interviews naar voren kwam dat de politie een reflectie is van de brede samenleving, of op z'n minst haar werking afstemt op de noden van burgers.

De impact van racisme op individuen komt grotendeels overeen, ongeacht de vorm waarin het zich manifesteert. Hoe iemand omgaat met discriminatie hangt af van meerdere factoren, waaronder persoonlijkheid, sociaal netwerk en vroegere ervaringen. De invloed van de hechtingsstijl werd ook onderzocht, maar dit lijkt geen significante impact te hebben. Bij meerdere respondenten is de manier waarop men reageert op racisme veranderd doorheen hun leven: nu ze ouder zijn, hebben ze er mee leren omgaan. Ook ervaringen in het verleden hebben hen geholpen om het een plaats te geven.

Tussen individuen is er een relatief grote verscheidenheid in de manier van *coping*, maar per individu verschilt de mate waarin men gevolgen ondervindt van de verschillende vormen van racisme en discriminatie weinig. Expliciet racisme is misschien nog het minst ingrijpend, omdat bij zijn impliciete tegenhanger en bij *microaggressions* nog twijfel komt kijken; de slachtoffers kunnen in die gevallen niet altijd met zekerheid stellen dat iemand racistische bedoelingen had of een racistische opmerking maakte. Met deze twijfel moeten leven bovenop de nasleep van de kwetsende, al dan niet racistische, opmerkingen of gedragingen, maakt de ervaring er alleen maar moeilijker op.

De kenmerken die naast ras of etniciteit de grootste invloed hebben op interactie met de politie zijn gender en klasse. Tussen mannen en vrouwen konden we duidelijke verschillen waarnemen in hoe ze in contact kwamen met de politie en hoe ze in die situaties werden behandeld door de politie. Hoewel met uitzondering van twee respondenten iedereen in dit onderzoek reeds negatieve ervaringen had met de politie, meestal ingegeven door racisme, kunnen we stellen dat mannen sneller onderworpen worden aan een willekeurige controle. Daarnaast bepalen de levensomstandigheden voor een groot deel de frequentie waarmee men te maken krijgt met politie. Ook personen uit de middenklasse, vrijwel iedereen in dit onderzoek, worden slachtoffer van racisme door de politie. Toch mogen we de impact van klasse niet negeren: structurele en systemische ongelijkheid, bijvoorbeeld op het vlak van inkomen, verklaren veel problemen in de maatschappij.

Ten slotte wil ik nog de impact van taal aanhalen. Dit onderzoek richtte zich specifiek op de tweede generatie (en verder) omdat de focus normaliter ligt op de eerste, als er al (kwalitatief) onderzoek wordt gedaan naar etnische minderheden. Taalgerelateerde opmerkingen zijn echter geen unicum, ook niet voor de tweede en derde generatie. Zelfs degenen die in België zijn geboren of opgegroeid, worden niet als Belgen gezien door onbekenden, of krijgen op z'n minst te maken met de assumptie dat ze afkomstig zijn uit een ander land.

De politie heeft als doel bij te dragen tot de veiligheid en levenskwaliteit van de bevolking, maar meerdere respondenten hadden het gevoel dat dat voor hen niet het geval is. De politie draagt wel bij tot de veiligheid in de samenleving, maar enkel voor een deel van de bevolking. Burgers van kleur zijn volgens sommigen minder belangrijk voor veiligheidsdiensten. België doet het zo slecht niet, gaf meer dan een respondent aan. Toch wil dat niet zeggen dat er geen nood is aan verandering en verbetering. Op de vraag welke stappen nodig zijn kwam geen eenduidig antwoord. Maatregelen als bevoegdheidsverdeling, sensibilisering, *restorative justice*, diversiteit en verantwoording zijn slechts enkele mogelijkheden die werden aangereikt. Welke in de praktijk het meest effect zouden hebben, verdient meer onderzoek. Wel is het duidelijk dat er geen gebrek is aan mogelijke oplossingen en alternatieven voor het huidige systeem. Het grootste probleem is de weerstand die nog steeds bij velen heerst tegen verandering. Die dient met andere woorden als eerste aangepakt te worden, voor volwaardige transformaties überhaupt mogelijk zijn.

6. Beperkingen en sterktes van het onderzoek

Als masterproefstudent had ik een beperkte tijdspanne om respondenten te vinden, hen te interviewen en deze masterproef tot een goed einde te brengen. Dit brengt beperkingen met zich mee. Ten eerste is de steekproef niet zo groot. Ik slaagde erin elf personen te interviewen, wat mogelijk te weinig is voor theoretische saturatie. Langs de andere kant kunnen we ons afvragen of theoretische saturatie überhaupt hier ooit mogelijk is, aangezien deze studie op kwalitatieve wijze peilde naar individuele ervaringen.

Ten tweede was het door de moeilijke respondentenwerving niet mogelijk om gericht op zoek te gaan naar een diverse groep wat betreft de kenmerken die niet gelieerd zijn aan leeftijd of afkomst. De meeste respondenten waren cisgender en heteroseksueel. Op het vlak van religie was het merendeel christelijk of atheïstisch. Twee personen waren moslim. Daarnaast was slechts een enkeling niet afkomstig uit de middenklasse. Verschillen in behandeling door de politie op basis van klasse en religie kon ik dus wel bestuderen, maar de representativiteit is mogelijk beperkt.

Een derde beperking van dit onderzoek is de manier van respondentenwerving. Hoewel ik op verschillende manieren op zoek ben gegaan naar mogelijke respondenten - sociale media, via organisaties die met de doelgroep werkten, via de respondenten die ik al had gevonden - was de enige succesvolle methode het aanspreken van mijn eigen sociaal netwerk. Mijn vrienden, familie en kennissen spraken op hun beurt hun eigen netwerk aan, en zo kwam ik aan vrijwel al mijn respondenten. Dit maakt dat er een beperkte geografische variatie is in de geboorte- en/of woonplaats van de respondenten, en ik dus geen analyse kan maken van hoe de politie in verschillende gebieden georganiseerd is of te werk gaat.

Een laatste beperking is het feit dat de doelstelling van dit onderzoek inzicht inhiield in Afrikaanse Belgen vanaf de tweede generatie. Er zijn echter twee respondenten die tot de eerste generatie behoren, aangezien ze pas na de leeftijd van 6 jaar naar België kwamen en hier dus niet volledig gesocialiseerd zijn. Ten slotte was er één respondent van de derde generatie in dit onderzoek. Zij rapporteerde geen directe ervaringen met politie, wat volgens haar (deels) bepaald wordt door het feit dat ze zich overwegend Belgisch voelt en gedraagt. Ze merkte op dat ze af en toe te horen krijgt dat ze een "*whitewashed African*" is. Voor deze persoon in het bijzonder lag dit aan haar opvoeding, die weinig Afrikaanse invloeden inhiield. Omdat zij de enige respondent was van een verdere generatie dan de tweede, kunnen we echter geen betrouwbare uitspraken doen over de invloed die behoren

tot de derde generatie heeft op ervaringen met politie. Ondanks dat de ervaringen van de eerste, tweede en derde generatie niet significant verschilden in deze studie, kunnen we ze dus niet volledig aan elkaar gelijkstellen. Langs de andere kant was de groep respondenten van de eerste en derde generatie in dit onderzoek niet omvangrijk genoeg om een vergelijking te maken met de tweede generatie.

Ten slotte is de doelgroep in dit masterproefonderzoek sterk afgebakend qua etnische of raciale achtergrond. Sub-Sahara-Afrika is maar één gebied waar personen van kleur vandaan komen. Er zijn ook migranten of afstammelingen van migranten in België uit werelddelen zoals Noord-Afrika, Azië en het Midden-Oosten. Ik heb er echter bewust voor gekozen om me enkel te richten op Sub-Sahara-Afrika; daarom is het een sterkte naar mijn mening. Aangezien deze studie zich situeert binnen een masteropleiding, was het onmogelijk om een zeer uitgebreide studie te doen. Zoals sommigen in de interviews impliceerden, lopen de ervaringen van alleen Noord- en Sub-Saharaanse Afrikanen echter al sterk uiteen. Hoewel een vergelijking tussen etnische achtergrond enorm interessant is, was dit door de beperkte steekproefgrootte van elf respondenten niet mogelijk.

Dit onderzoek kan als basis kan dienen voor verdere studies naar personen van kleur in België en hun ervaringen met de politie. Daarna kan een vergelijking worden gemaakt tussen groepen met een verschillende achtergrond wat betreft hun ervaringen in België, meer bepaald met de veiligheidszorg. Zelfs zonder verder onderzoek kan deze studie reeds dienen om knelpunten in het politiefunctioneren vast te stellen. In samenwerking met mensen van kleur en andere minderheidsgroepen kunnen dan verbeteringen voorgesteld en doorgevoerd worden in beleid.

7. Bibliografie

- Abts, K., Meuleman, B., & Swyngedouw, M. (2019). Wie is de middenklasse en wat denkt ze? *Samenleving & Politiek*, 26(1), 16-23.
- Algemene Inspectie van de Federale Politie en van de Lokale Politie. (z.d.). *Wat doen wij?* Geraadpleegd op 7 februari 2022, van <https://www.aigpol.be/nl/over-ons/leiding-missie-en-visie/wat-doen-wij>
- Algemene Inspectie van de Federale Politie en van de Lokale Politie. (z.d.). *Wie zijn wij?* Geraadpleegd op 7 februari 2022, van <https://www.aigpol.be/aigpol/nl/over-ons/leiding-missie-en-visie/wie-zijn-wij>
- Altman, A. (2020). Discrimination. In E. N. Zalta (Ed.), *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Winter 2020 ed.). The Metaphysics Research Lab. Geraadpleegd op 8 februari 2022, van <https://plato.stanford.edu/cgi-bin/encyclopedia/archinfo.cgi?entry=discrimination>
- Attilah, S. (2021, 15 januari). Politieagent vuurt van dichtbij rubberkogels af op jongere bij Brusselse rellen. *De Morgen*. Geraadpleegd op 12 november 2021, van <https://www.demorgen.be/nieuws/politieagent-vuurt-van-dichtbij-rubberkogels-af-op-jongere-bij-brusselse-rellen~bcc23b50/>
- Baert, D. (2021, 28 juni). Comité P niet mals na zaak-Chovanec: "Er was een groot probleem met leidinggeven en totaal geen integriteitsbeleid". *VRT NWS*. Geraadpleegd op 13 december 2021, van <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2021/06/28/comite-p-niet-mals-na-zaak-chovanec-er-was-een-groot-probleem/>
- Batko, S., Gillespie, S., Ballard, K., Cunningham, M., Poppe, B., & Metraux S. (2020). *Alternatives to Arrests and Police Responses to Homelessness: Evidence-Based Models and Promising Practices*. Urban Institute. <https://www.urban.org/sites/default/files/publication/103158/alternatives-to-arrests-and-police-responses-to-homelessness.pdf>
- Beale, F., Kidman, J., & Funaki, H. (2020). Insider and Outsider Research: Negotiating Self at the Edge of the Emic/Etic Divide. *Qualitative Inquiry*, 26(6), 593-601.
- Bové, L. (2021, 7 april). Geen betrouwbare cijfers over politiegeweld. *De Tijd*. Geraadpleegd op 12 november 2021, van <https://www.tijd.be/politiek-economie/belgie/algemeen/geen-betrouwbare-cijfers-over-politiegeweld/10296244.html>
- Cardoen, S., & Verhaeghe, N. (2021, 9 november). Politie plant vanaf maandag acties voor beter loon: stiptheidsacties en boetevrije week mogelijk tot na Nieuwjaar. *VRT NWS*. geraadpleegd op 18 maart 2022, van <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2021/11/09/politie-plant-acties-voor-beter-loon/>
- Carrier, N., & Piché, J. (2015). Actualité de l'abolitionnisme. *Champ Pénal/Penal Field*, 12. <https://doi.org/10.4000/champpenal.9008>

- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2019). Uitgaven aan veiligheidszorg. Geraadpleegd op 16 december 2021, van <https://www.cbs.nl/nl-nl/onze-diensten/methoden/onderzoeksomschrijvingen/aanvullende%20onderzoeksbeschrijvingen/uitgaven-aan-veiligheidszorg>
- Clair, M., & Denis, J.S. (2015). Sociology of Racism. In J. D. Wright (Ed.), *The International Encyclopedia of the Social and Behavioral Sciences* (19de ed., p. 857-863). Harvard University. Geraadpleegd op 9 februari 2022, van <https://scholar.harvard.edu/matthewclair/publications/sociology-racism>
- Comité P. (z.d.). *Home*. Geraadpleegd op 13 december 2021, van <https://comitep.be/index.html>
- Cooper, B. (2016). Intersectionality. In L. J. Disch, & M. E. Hawkesworth (Eds.), *The Oxford Handbook of Feminist Theory* (pp. 385-406). Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199328581.013.20>
- Decré, H. (2020, 10 december). Rapport Comité P over zaak-Chovanec: “Hele reeks triggers, en toch raakte informatie niet bij juiste mensen”. *VRT NWS*. Geraadpleegd op 26 maart 2022, van <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2020/12/10/rapport-comite-p-over-de-zaak-chovanec-is-klaar-er-was-een-hel/>
- De Morgen. (2019, 15 juli). ‘Tekort aan rechercheurs zorgt voor verstoord evenwicht tussen politie en gerecht’. Geraadpleegd op 18 maart 2022, van <https://www.demorgen.be/nieuws/tekort-aan-rechercheurs-zorgt-voor-verstoord-evenwicht-tussen-politie-en-gerecht~bf11ddc7/>
- De Morgen. (2021a, 25 juni). Historische uitspraak: 22,5 jaar cel voor Derek Chauvin, agent die George Floyd doodde. Geraadpleegd op 12 november 2021, van <https://www.demorgen.be/nieuws/historische-uitspraak-22-5-jaar-cel-voor-derek-chauvin-agent-die-george-floyd-doodde~b4c935d1/>
- De Morgen. (2021b, 29 september). Reconstructie van de zaak-Chovanec: “We hebben eindelijk een uitleg”. Geraadpleegd op 26 maart 2022, van <https://www.demorgen.be/nieuws/reconstructie-van-de-zaak-chovanec-we-hebben-eindelijk-een-uitleg~bb8300999/>
- De Standaard. (2019, 16 februari). ‘Agenten federale politie bezwijken onder hoge werkdruk’. Geraadpleegd op 18 maart 2022, van https://www.standaard.be/cnt/dmf20190216_04181498
- De Standaard. (2021, 18 september). Zaak-Chovanec: ‘Nieuwe expertise wijt overlijden aan hoofdletsel’. Geraadpleegd op 13 december 2021, van https://www.standaard.be/cnt/dmf20210918_97356342
- Dimock, M. (2019, 17 januari). Where Millennials end and Generation Z begins. *Pew Research Center*. Geraadpleegd op 12 november 2021, van <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2019/01/17/where-millennials-end-and-generation-z-begins/>
- Dujardin, J. (2022, 10 maart). Nieuw rapport over doodsoorzaak gelekt in zaak-Chovanec: “Dit onderzoek is beschamend en een rechtsstaat onwaardig”. *Het Laatste Nieuws*. Geraadpleegd

- op 26 maart 2022, van <https://www.hln.be/binnenland/nieuw-rapport-over-doodsoorzaak-gelekt-in-zaak-chovanec-dit-onderzoek-is-beschamend-en-een-rechtsstaat-onwaardig~aa9ff400/>
- Fedasil. (z.d.). *Verskillende godsdiensten*. Geraadpleegd op 22 juli 2022, van <https://www.fedasilinfo.be/nl/verschillende-godsdiensten>
- Fitchburg State University. (2021). *What Does Racism Look Like? Stereotypes & Tokenism*. Anti-Racism Resources. Geraadpleegd op 19 februari 2022, van <https://fitchburgstate.libguides.com/c.php?g=1046516&p=7611618>
- Gilleir, F. (2013). *Discretionaire ruimte bij de Belgische lokale politie: Een explorerend, kwalitatief onderzoek naar uitvoeringswerk in de frontlijn* (Vol. 8). Maklu.
- Grant, C. S. (2020, 20 november). What is Colorism? *Verywell Mind*. Geraadpleegd op 19 februari 2022, van <https://www.verywellmind.com/what-is-colorism-5077380>
- Hannon, L. (2015). White Colorism. *Social Current*, 2(1), 13-21. <https://doi.org/10.1177/2329496514558628>
- Het Nieuwsblad. (2021, 11 januari). Parket opent onderzoek: jongeman (23) sterft na politiecontrole. Geraadpleegd op 12 november 2021, van https://www.nieuwsblad.be/cnt/dmf20210111_95150200
- Heymans, P. (2021, 4 mei). VN-commissie bezorgd om racisme en geweld bij Belgische politie. *VRT NWS*. Geraadpleegd op 13 december 2021, van <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2021/05/04/vn-commissie-bezorgd-om-racisme-en-geweld-bij-belgische-politie/>
- Holmes, A. G. D. (2020). Researcher positionality: A consideration of its influence and place in qualitative research. *International Journal of Education*, 8(4), 1-10.
- Jackson, J., Bradford, B., Hohl, K., & Farrall, S. (2009). Does the Fear of Crime Erode Public Confidence in Policing? *Policing: a journal of policy and practice*, (3)1, 100-111. <https://doi.org/10.1093/police/pan079>
- Kobo, Y. (2021, 18 januari). Brussels' police violence problem. *Politico*. Geraadpleegd op 26 maart 2022, van <https://www.politico.eu/article/brussels-police-violence-problem-protest-ibrahima-barrie/>
- Lee, A. R. (2020). All You Have Gotten is Tokenism. In L. T. Benuto, M. P. Duckworth, A. Masuda, & W. O'Donohue (Eds.), *Prejudice, Stigma, Privilege and Oppression: A Behavioral Health Handbook* (pp. 387-399). Springer. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-35517-3>
- Lentin, A. (2011a). Introduction. In *Racism and Ethnic Discrimination* (pp. v -xii). The Rosen Publishing Group.
- Lentin, A. (2011b). Racism, history and politics. In *Racism and Ethnic Discrimination* (pp. 1-25). The Rosen Publishing Group.

- Liga voor Mensenrechten. (2021, 12 februari). Racisme bij politie geen imagoprobleem, maar een mensenrechtenprobleem. *Apache*. Geraadpleegd op 13 december 2021, van <https://www.apache.be/gastbijdragen/2021/02/12/racisme-politie>
- Malsch, M. (2007). Straffen door openbaar ministerie en politie. *Tijdschrift Voor Criminologie*, 50(2), 216-218. <https://www.proquest.com/scholarly-journals/straffen-door-openbaar-ministerie-en-politie/docview/882822557/se-2?accountid=11077>
- McDonald, N.C. (2015). Are Millennials Really the “Go-Nowhere” Generation? *Journal of the American Planning Association*, 81(2), 90-103. <https://doi.org/10.1080/01944363.2015.1057196>
- Mcleod, J. (2021, 11 maart). Understanding Racial Terms and Differences. *Advancing Racial Equity, Race, Resources*. <https://www.edi.nih.gov/blog/communities/understanding-racial-terms-and-differences#18>
- Morey, N.C., & Luthans, F. (1984). An Emic Perspective and Ethnoscience Methods for Organizational Research. *The Academy of Management Review*, 9(1), 27-36.
- Mortelmans, D. (2016). Het kwalitatief onderzoeksdesign. In T. Decorte & D. Zaitch (Eds.), *Kwalitatieve methoden en technieken in de criminologie* (pp. 81-130). Acco.
- Myers, K., & Sadaghiani, K. (2010). Millennials in the Workplace: A Communication Perspective on Millennials’ Organizational Relationships and Performance. *Journal of Business and Psychology*, 25, 225-238. <https://doi.org/10.1007/s10869-010-9172-7>
- National Association of School Psychologists. (2019). *Prejudice, Discrimination, and Racism* [Position statement]. Geraadpleegd van <https://apps.nasponline.org/search-results.aspx?q=racism+prejudice+discrimination>
- Naylor, B. (2010). Effective justice for victims of sexual assault: taking up the debate on alternative pathways. *University of New South Wales Law Journal*, 33(3), 662-684.
- Nduwanje, O. (2020, 16 juni). Nog steeds geldt: hoe lichter mijn huid, hoe beter. *OneWorld*. Geraadpleegd op 19 februari 2022, van <https://www.oneworld.nl/lezen/discriminatie/racisme/nog-steeds-geldt-hoe-lichter-mijn-huid-hoe-beter/>
- Paelinck, G., & Cardoen, S. (2020, 30 augustus). Getuige die Chovanec zag bij opstappen vliegtuig: “Gehaast personeel ging amateuristisch te werk, politie was agressief”. *VRT NWS*. geraadpleegd op 26 maart 2022, van <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2020/08/29/getuige-chovanec/>
- Payne, B. K., & Hannay, J. W. (2021). Implicit bias reflects systemic racism. *Trends in Cognitive Science*, 25(11), 927-936. <https://doi.org/10.1016/j.tics.2021.08.001>
- Pike, K. L. (1954). *Language in relation to a unified theory of the structure of human behavior*. Glendale, CA: Summer Institute of Linguistics.
- Radio Doc. (2019, 21 oktober). Colorisme: verzwegen discriminatie onder mensen van kleur. Geraadpleegd op 19 februari 2022, van

<https://www.nporadio1.nl/nieuws/achtergrond/3a7b3769-087a-43c5-a0a2-d35718c85b66/colorisme-radio-doc-vpro>

- Rainer, T. S., & Rainer, J. (2011). Chapter 1: Meet the Millennials. In *The Millennials: Connecting to America's Largest Generation* (pp. 1-25). B&H Publishing Group.
- Rodat, S. (2017). Cultural Racism: A Conceptual Framework. *Royal Society Publishing*, (54), 129-140.
- Rowe, W. E. 2014. Positionality. In Coghlan, D. and Brydon-Miller, M. (Eds.), *Encyclopedia of Action Research*, (pp. 627-628). Sage.
- Rohaan, D. (2015). *De invloed van beveiligingsmaatregelen op veiligheidsbeleving*. [Masterscriptie, Universiteit Twente]. University of Twente Student Theses.
- Scott, C. L. (2007, 28 februari - 4 maart). *A Discussion of Individual, Institutional, and Cultural Racism, with Implications for HRD* [Paperpresentatie]. International Research Conference in the Americas of the Academy of Human Resource Development, Indianapolis, IN, Verenigde Staten. Geraadpleegd op 8 februari 2022, van <https://eric.ed.gov/?id=ED504856>
- Schmidt, A., Prins, R., & Devroe, E. (2014). Integraal veiligheidsbeleid in België en Nederland. Eenzelfde beleidsconcept voor een totaal andere realiteit. In E. Devroe, A. Duchatelet, P. Ponsaers, L. Gunther Moor, & L. Wondergem (Eds.), *Zicht op first responders. Handboek bij het beheer van evenementen en noodsituaties in Nederland en België*, (Vol. 12, pp. 17-32). Maklu.
- Schneider, J. (2016). First/second generation immigrants. *NESET II ad hoc question*, (4).
- Sharobeem, H.M. (2003). The hyphenated identity and the question of belonging: a study of Samia Serageldin's The Cairo House. *Studies in the Humanity*, 30(1-2), 60-84.
- Snel, E., Engbersen, G., & Leerkes, A. (2004). Voorbij landsgrenzen. Transnationale betrokkenheid als belemmering voor integratie? *Sociologische Gids*, 51(2), 75-100.
- Stein, J. (2013, 9 mei). Millennials: The Me Me Me Generation. *Time*. Geraadpleegd op 12 november 2021, van <https://time.com/247/millennials-the-me-me-me-generation/>
- Sue, D. W. (2010). Preface. In *Microaggressions in Everyday Life: Race, Gender and Sexual Orientation* (pp. xv-xi). John Wiley & Sons.
- Sue, D. W., Capodilupo, C. M., Torino, G. C., Bucceri, J. M., Holder, A. M. B., Nadal, K. L., & Esquilin, M. (2007). Racial Microaggressions in Everyday Life: Implications for Clinical Practice. *American Psychologist*, 62(4), 271-286.
- The World Bank. (2021). *Sub-Saharan-Africa*. Geraadpleegd op 12 november 2021, van <https://data.worldbank.org/country/ZG>
- Unia. (z.d.). *Cijfers van Unia*. Geraadpleegd op 5 maart 2022, van <https://www.unia.be/nl/publicaties-statistieken/cijfers-van-unia>
- United Nations Statistics Division. (z.d.). *Methodology: Standard country or area codes for statistical use (M49)*. Geraadpleegd op 12 november 2021, van <https://unstats.un.org/unsd/methodology/m49/>

- Vanassche, N., & Verhage, A. (2015). Racisme en etnisch profileren door politie: in België? In L. Gunther-Moor, J. Janssen, M. Easton, & A. Verhage (Eds.), *Ethnic profiling en interne diversiteit bij de politie* (Vol. 35, pp. 35–58). Maklu.
- Van den Herrewegen, E. (2011). Help! De burgers voelen zich onveilig! Constructies en bronnen van veiligheidsbeleving bij burgers. In L. Gunther-Moor, F. Hutsebaut, P. van Os, & D. Van Ryckeghem (Eds.), *Burgerparticipatie* (19e ed., Vol. 2, pp. 27–50). Antwerpen: Maklu.
- Van der Veer, L., van Sluis, A., Van de Walle, S., & Ringeling, A. (2014). *Vertrouwen in de politie: trends en verklaringen*. Reed Business.
- Vanhecke, N., & Debeuckelaere, H. (2022, 18 maart). 'Een agent is geen psycholoog. Dat moet ook niet'. *De Standaard*. Geraadpleegd op 18 maart 2022, van https://m.standaard.be/cnt/dmf20220317_97996075
- Van Thielen, P. (2001). De relatie tussen politie en parket - Recherchemanagement en overleg. *Panopticon*, 22(1), 54-64.
- Verhaeghe, C. (2022, 25 januari). Onderzoek naar dood van 23-jarige Ibrahima in politiecel zit in eindfase. *Bruzz*. Geraadpleegd op 26 maart 2022, van <https://www.bruzz.be/justitie/onderzoek-naar-dood-van-23-jarige-ibrahima-politiecel-zit-eindfase-2022-01-25>
- Vlaanderen. (z.d.). De organisatie van de politiediensten in België. Geraadpleegd op 16 december 2021, van <https://www.vlaanderen.be/de-organisatie-van-de-politiediensten-in-belgie>
- Zimmerman, L., Zimmerman, K. L., & Constant, A. (2007). Ethnic Self-Identification of First-Generation Immigrants. *International Migration Review*, 41(3), 769-781.

8. Bijlagen

8.1. Vragen interview

Opmerking: niet alle vragen zijn opgenomen in deze vragenlijst. Bijvragen kwamen vaak spontaan op en waren eveneens anders in de verschillende interviews. Daarnaast is het belangrijk om te vermelden dat de vragenlijst doorheen het onderzoek geëvolueerd is. Hoewel het aantal beperkt is, zijn er wel enkele vragen bijgekomen, weggelaten, of geherformuleerd. Hier is enkel de definitieve vragenlijst opgenomen.

Achtergrondkenmerken:

- Gender
- Seksuele oriëntatie
- Leeftijd en generatie
- Hoogste opleiding
- Inkomensklasse
- Religie
- Land waaruit ouders en/of respondent zelf geëmigreerd zijn
- Opvoeding door biologische of adoptieouders?
- Identificatie als Vlaming of Belg, als Afrikaans (specifiek land) of als combinatie van beide?

Achtergrond migratie:

- Wanneer zijn zijzelf en/of hun ouders hier komen wonen? Wat was de reden hiervoor?
- Hoe verliepen de migratie en de procedure bij aankomst in België? Ging dit vlot of waren er problemen/vertragingen?
- Beschouwen ze het land van herkomst van hun ouders ook als hun eigen land van herkomst, of voelen ze zich er totaal niet verbonden mee?
- Hebben ze nog contact met het land van herkomst (van hun ouders)? Woont (een deel van) hun familie daar nog?
- Gaan ze soms op bezoek in het herkomstland (van hun ouders)? Zo nee, waarom niet? Zo ja, gaan ze graag terug? Voelen ze zich daar thuis of is België hun thuis? Of allebei?
- Voelen ze zich anders hier en in het herkomstland, qua ervaring en beleving, of is hun nationaliteit/achtergrond geen cruciaal deel van hun identiteit?

Algemene ervaringen in België:

- Wat was hun ervaring tijdens het opgroeien (school, vrije tijd, vrienden...)?
- Was het makkelijk om vrienden te maken, en hoe evolueerde dit naargelang ze ouder werden?
- Staan of stonden ze er ooit bij stil dat ze een "andere" huidskleur hadden? Werden ze hier ooit (impliciet of expliciet) op attent gemaakt?
- In welke mate hebben ze tijdens het opgroeien/hun jeugd te maken gekregen met racisme en discriminatie?
- Op welke manier heeft eventueel racisme een impact op hen gehad en heeft dit nu nog een impact? Op welke manier?
- Hoe definiëren ze racisme en discriminatie zelf?
- Sociaal netwerk: hebben ze mensen bij wie ze hun hart kunnen luchten en waar ze zich begrepen bij voelen? Zijn er mensen bij wie ze het thema "racisme" uit de weg gaan? Voelen ze zich aanvaard en gesteund door iedereen in hun omgeving? Hoe is dit anders in verschillende groepen waar ze deel van uitmaken?

Ervaringen met politie:

- Wat is hun mening over de Belgische veiligheidszorg?
- Wordt hun mening beïnvloed door (negatieve of positieve) ervaringen?
- Zijn ze al in direct contact gekomen met politie?

Nog geen contact met politie

- Wat is de reden dat ze nog geen contact hebben gehad met de politie? Komt dit door actief vermijdingsgedrag (bv. het vermijden van buurten waar veel politie aanwezig is, geen klacht indienen bij slachtofferschap)? Of is dit enkel het gevolg van hun levensomstandigheden (bv. een goede opleiding en inkomen, wonen in een veilige buurt met weinig politie, een soort van “afgeschermd” leven leiden)?
- Hebben ze schrik van de politie of voelen ze zich veilig door hun aanwezigheid? Heeft de aanwezigheid van politie een invloed op hoe veilig ze zich voelen in een bepaalde buurt of stad?
- Op welke manieren draagt de politie volgens hen bij tot de algemene veiligheid en de samenleving in haar geheel?
- Worden er genoeg politiemensen ingezet op straat? Of moet dit net meer of minder?
- Zijn problemen met de politie op te lossen? Zijn deze inherent aan de politie of gaat het over enkele “rotte appels”?
- Hebben ze al verhalen uit hun directe omgeving gehoord over ervaringen met de politie, die hun mening beïnvloed heeft?
- Denken ze dat de politie verschillende mensen verschillend behandelt? Zo ja, op basis waarvan? Zo nee, wat ligt dan aan de basis van verschillende ervaringen en percepties?

Reeds contact met politie

- Hoe en waarom? Wat was hun beleving van dit contact?
- Hebben ervaringen met politie nog steeds een impact op hun dagelijks handelen?

Geen negatieve/positieve ervaring

- Voelen ze zich veilig in de buurt van en door de aanwezigheid van politie? Heeft de aanwezigheid van politie een invloed op hoe veilig ze zich voelen in een bepaalde buurt of stad?
- Op welke manieren draagt de politie volgens hen bij tot de algemene veiligheid en de samenleving in haar geheel?
- Worden er genoeg politiemensen ingezet op straat? Of moet dit net meer of minder?
- Indien negatieve mening over politie
  - Hoe komt het dat ze geen negatieve ervaring hadden met de politie, ondanks het feit dat ze zich niet veilig voelen in de buurt van/door de politie of geen fan zijn van de politie?
  - Zijn problemen met de politie op te lossen? Zijn deze inherent aan de politie of gaat het over enkele “rotte appels”?

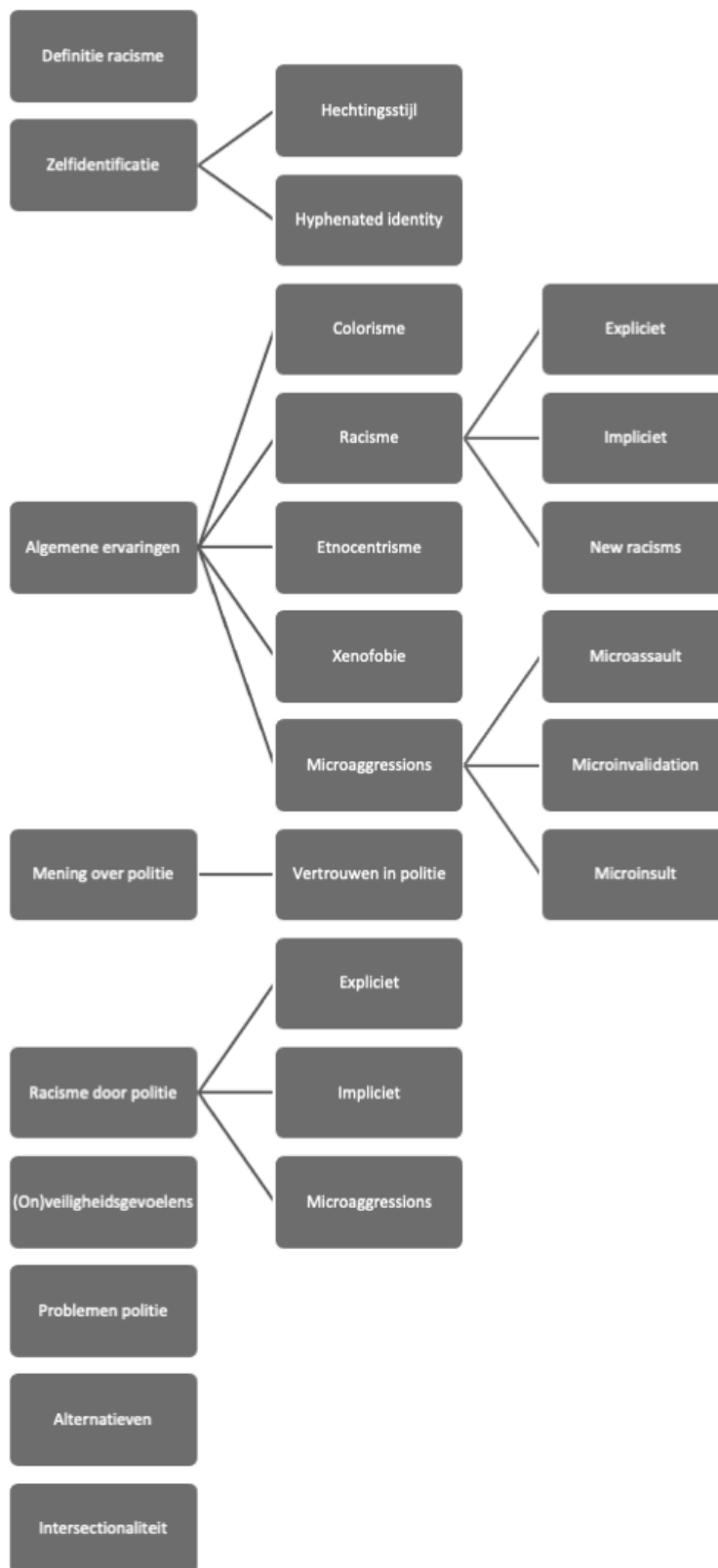
Negatieve ervaring

- Op welke manier was de ervaring negatief? Was dit omwille van het gebeurde (disproportionele reactie) of was dit eerder een gevoel? Hoe voelden ze zich bij de gebeurtenis?
- Was de negatieve ervaring volgens hen ingegeven door racisme of speelden er andere dingen mee?
- Wat ligt volgens hen aan de grondslag van negatieve ervaringen in het algemeen - bv. komt dit door de socialisatie of opvoeding van politiemensen, is dit inherent aan politie, heeft dit überhaupt met racisme te maken?
- Hebben ervaringen met politie nog steeds een impact op hun dagelijks handelen?
- Hebben ze iets met de negatieve ervaring gedaan - klacht ingediend, als gevolg ervan naar een psycholoog gegaan etc.?
- Hebben ze schrik van de politie of voelen ze zich veilig door hun aanwezigheid? Heeft de aanwezigheid van politie een invloed op hoe veilig ze zich voelen in een bepaalde buurt of stad?

Algemeen

- Zijn er volgens hen tekortkomingen en problemen binnen de politie? Zijn deze op te lossen? Zijn deze inherent aan de politie of gaat het over enkele "rotte appels"? Of is er louter sprake van organisationele en/of administratieve problemen?
- Wordt er volgens hen (voldoende) verantwoordelijkheid genomen door de politiediensten en verantwoordelijke instellingen voor eventuele wanpraktijken/racisme?
- Wat zijn stappen in de goede richting? Wat kan beter/wat moet er nog gebeuren?
- In welke mate en op welke manier kan de bredere samenleving helpen om problemen bij de politie tegen te gaan of op te lossen?

8.2. Codeboom

8.3. Achtergrondkenmerken respondenten

Gender	Seksuele oriëntatie	Geboortejaar	Opleiding	Klasse ¹²	Religie	Afkomst ¹³¹⁴
Vrouw: 8	Hetero: 9	1980-1990: 3	Lager: 1	Laag: 1	Christen: 4	Centraal-Afrika: 4
Man: 3	Holebi: 0	1990-2000: 7	Middelbaar: 1	Lage middenklasse: 4	Moslim: 2	West-Afrika: 4
Non-binair: 0	Questioning: 2	2000-2004: 1	Professional e bachelor: 5	Middenklasse: 5	Atheïst: 3	Oost-Afrika: 4
	Anders: 0		Academische bachelor: 0	Hoge middenklasse: 1	Anders: 2	Zuidelijk Afrika: 0
			Master: 2			
			Anders: 2			

¹² Om te bepalen tot welke klasse respondenten behoorden indien ze me een schatting van hun maandelijks of jaarlijks inkomen gaven, baseerde ik me op een artikel van Abts et al. (2019).

¹³ De reden dat de som in deze kolom hoger is dan 11, is dat een van de respondenten zowel een Oost- als Centraal-Afrikaanse achtergrond heeft.

¹⁴ Voor deze indeling baseer ik me opnieuw op de indeling van de statistische afdeling van de VN (z.d).